

Magyar Helsinki Bizottság

**A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
JELENTÉSE
A MÁRIANOSZTRAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖNBEN
2016. ÁPRILIS 26-27-ÉN ÉS MÁJUS 5-ÉN
TETT LÁTOGATÁSRÓL**

A Magyar Helsinki Bizottság négy megfigyelője 2016. április 26-27-én tett látogatást a Márianosztrai Fegyház és Börtönben. Néhány fogvatartott azok közül, akik kifejezték kérésüket, hogy a megfigyelőkkel beszélgessenek, nem került sorra a két nap adta korlátozott időkeretben, így az intézet parancsnokának engedélyével a Magyar Helsinki Bizottság két munkatársa visszatért 2016. május 5-én az intézetbe, hogy meghallgassák a panaszait.

A jelentésben az intézetnek a látogatás során felmerült panaszokkal, illetve a látogatás óta megtett intézkedésekkel kapcsolatos válaszai, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) egyéni ügyekben megtett intézkedései, illetve válaszai szürke háttérrel jelennek meg. A BVOP válaszlevelének egyes részei szerepelnek a jelentés törzsszövegében, a kimerítő tájékoztatás igényének megfelelően a teljes levelet – mely a jelentésünk nyomán elrendelt, az intézetben fogatosított céllenőrzés eredményeit tartalmazza – csatoljuk a jelentéshez.

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásuk során az intézet parancsnokával való megbeszélést követően az intézet munkatársainak kíséretében bejárták az intézetet, illetve véletlenszerűen kiválasztott zárkákban az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (látó- és hallótávolságon kívül) beszélgetést folytattak. A megfigyelők emellett a négy szemközti beszélgetésre jelentkezett fogvatartottakat is meghallgatták, szintén a személyi állomány ellenőrzése nélkül. A látogatás végén a megfigyelők megosztották tapasztalataikat az intézet vezetésével.

Bár az intézet parancsnoka engedélyezte az intézet bejárását, a kért adatokat megadta, és munkatársai készséggel álltak a megfigyelők rendelkezésére, segítve az intézet bejárását, néhány tekintetben azonban lényegesen problematikusabbnak bizonyult a fogvatartottakkal való kapcsolatfelvétel, mint az elmúlt időszakban meglátogatott más intézetekben. (1) Szokatlan és egyedülálló előírás volt az intézet vezetése részéről, hogy az egyes zárkákban, ahová beléptek a megfigyelők, előzetesen tájékoztatni kellett az ott tartózkodó fogvatartottakat, hogy amennyiben nem (!) kívánnak beszélgetni a Magyar Helsinki Bizottság munkatársaival, elhagyhatják a zárkát, és a folyosón várhatják meg a felügyelet jelenlétében, míg véget ér a zárkában maradó fogvatartottakkal folytatott beszélgetés. (2) Az intézet és a munkaterületek első napon végzett bejárása során öt fogvatartott egyértelműen jelezte, hogy szeretne élni a lehetőséggel, és másnap négy szemközti beszélgetni a megfigyelőkkel. Közülük senki nem jelentkezett másnap a beszélgetésre. (3) A megfigyelő látogatás második napján ebéd után visszatérve a beszélgetések helyszínét nyújtó irodába, a megfigyelőknek fél órát kellett várni a fogvatartottak megjelenésére. Utóbb azzal magyarázta ezt a vezetést, hogy véletlenül máshová álltak a fogvatartottak, nem az iroda elé. Ezzel szemben az érintett fogvatartottak azt állították, hogy egyértelmű utasítást kaptak arra, hogy az intézet folyosójának egy másik részén, az iroda előtti látótávolságon kívül sorakozzanak. (4) Több fogvatartott is elmondta, hogy az őrszemélyzet arra utasította őket, hogy ne meséljék el a megfigyelőknek a panaszait.

Az intézet parancsnokának válasza: „A látogatásuk első napján tájékoztattam Önöket, hogy munkatársaim zárkáról zárkára elmondták a fogvatartottaknak, hogy Önök látogatást tesznek az intézetben, és forduljanak Önökhöz, ha bármilyen problémájuk van. Azt is elmondtam Önöknek, hogy több fogvatartott jelezte, nem kívánnak Önökkel beszélni, látogatásuk alkalmával a zárkában sem hajlandóak bent maradni.

Jelentésükben is megfogalmazták, hogy több fogvatartott zárkába lépésükkor elhagyta a zárkát. Önök kijelentése, hogy nem lett megfelelő a tájékoztatás a fogvatartotti állomány részére nem helyt álló. Az intézetben elhelyezett fogvatartottak ügyeik intézése, panaszaik előterjesztésének ügyében önálló döntési helyzetben vannak, így az Önök által megjelölt 5 fogvatartott, hogy miért gondolta meg másnapra magát, az intézet számára is titok maradt.”

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek tapasztalata szerint a zárkából azt követően távozott a fogvatartotti csoportok néhány tagja, hogy a megfigyelők rövid tájékoztatást adtak a szervezetről és a látogatás céljáról, majd – a parancsnoki utasításnak megfelelően – felhívták a fogvatartottak figyelmét a távozás lehetőségére. A börtönmegfigyelő program 15 éve alatt soha, egyetlen alkalommal sem került sor hasonlóra sem. Ha valaki nem kíván beszélni a megfigyelőkkel, azt megteszi úgy, hogy a zárkán csendben marad, míg a többiek beszélnek. A felsorolt szokatlan tapasztalatok együttesen - a parancsnoki válasz ellenére is - azt a benyomást keltik, hogy a fogvatartottakat legalábbis nem ösztönözték arra, hogy a megfigyelőkkel nyíltan beszéljenek.

A jelentésben szereplő képeket a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői készítették.

ÖSSZEFOGLALÓ

A fogvatartottakkal folytatott személyes és csoportos megbeszélések alapján az alábbi problémák emelhetők ki. A megállapítások értelemszerűen nem kétséget kizáróan bizonyított tények, ugyanakkor a megfigyelők által több mint egy évtizede alkalmazott módszer alapján álláspontunk szerint komolyan veendőek. Ugyanis elterjedt, tipikus vagy rendszerszerű problémaként csak olyanokat rögzítünk a jelentéseinkben, amelyek kapcsán több, azonos tartalmú beszámolót hallunk, és amelyek életszerűségét nem cáfolja helyben semmi. A Márianosztrai Fegyház és Börtönben tett látogatás során is így jártunk el. A jelentésünk nyomán a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága célellenőrzést végzett az Intézetben, mind az Intézet, mind a BVOP reakcióit feltüntettük a jelentésben.

A Márianosztrai Fegyház és Börtönben a legnagyobb problémát a rossz fizikai körülményeken kívül a személyi állomány tagjai által a fogvatartottakkal szemben tanúsított bánásmód jelenti. Számos fogvatartott számolt be tetteiben és szavakban megnyilvánuló erőszakról. A fogvatartottaktól egybehangzó, konzisztens beszámolókat hallottunk arról, hogy gyakori a biztonsági elkülönítést szolgáló „dühögőben” végrehajtott bántalmazás. A panaszok szerint a meztelenre vetkőztetést követően – olykor fizikai bántalmazás után – összebilincsel lábakkal és kezekkel hagyják magukra a fogvatartottakat.

A „dühögő” zárka rendszeres használata eltér az országos gyakorlattól. A BVOP utasította az Intézet parancsnokát a jelenlegi gyakorlat soron kívüli felülvizsgálatára, és a zárka kivételesen indokolt esetben történő használatára.

A bántalmazás megelőzésében kiemelkedő jelentősége van a kamerák elhelyezésének. A kamerák elhelyezésére vonatkozó javaslatainkkal egyetértett a BVOP, és azt a tájékoztatást nyújtotta, hogy a „dühögő” zárka előterének folyamatos megfigyelésére elhelyeznek egy kamerát 2016. augusztus 31-ig, az 1. körletre nyíló (a fogvatartottak által „buszmegálló”-nak nevezett) folyosórészt megfigyelő kamerát pedig célellenőrzésüket megelőzően felszerelte az intézet.

A fogvatartottak elmondása szerint a munkáltatás előtt és után végzett motozás során előfordul a meztelenre vetkőztetett fogvatartottakkal szembeni gúnyolódás, megalázó bánásmód. Az intézetben folyamatosan jelenlévő speciális egység maszkot viselő (a fogvatartottak által „nindzsák”-nak nevezett) tagjai megfélemlítő hatást gyakorolnak a fogvatartottakra. A motozással kapcsolatos panaszokat nem igazolta vissza a BVOP célellenőrzése, azonban a maszkok használata kapcsán megállapította, hogy az észrevételeinkre tekintettel az Intézet parancsnoka felülvizsgálta korábbi rendelkezését a művelti csoport tagjainak kámsza viselésével összefüggésben. A művelti csoport tagjai a továbbiakban kizárólag az Intézet területén kívül, előállítási, szállítási, illetve egyéb fokozott biztonsági kockázatú feladatok végrehajtása során viselhetnek kámszát.

Az intézet főorvosának tiszteletlen, lekicsinylő magatartásával kapcsolatban is több fogvatartott jelezte panaszát a megfigyelőknek. Bár működik gyógyító-terápiás részleg az intézetben, a pszichológus nem nyújt érdemi kezelést az arra szoruló fogvatartottaknak. A fogvatartottak elmondása szerint az intézet személyi állományának tagjai között nincs senki, akihez bizalommal fordulhatnának a panaszaikkal. Összességében komoly aggodalmakra adnak okot a jelentésben részletesen ismertetett fogvatartotti beszámolók.

Az intézet teljes befogadóképessége 481 fő, a látogatás napján az intézetben fogva tartottak tényleges száma 713 fő volt, ami 148%-os túlszűfolttságot jelent. Az intézet 101 zárkája közül 12 zárkában biztosított a jogszabályban előírt mértékű mozgástér. A legsűfoltabb zárkában az egy főre jutó szabad mozgástér 0,91 négyzetméter. Nincs olyan zárka, melyben lenne különszellőztetésű WC, 36 zárkában van fallal leválasztva a mellékhelyiség. A zárkák általában véve rendkívül rossz állapotban vannak, a berendezési tárgyak leromlott állapota a fogvatartottak testi épségét is veszélyezteti. Az intézet tájékoztatása szerint 2016-ban tervezik felújítani a fürdőket és a konyhát,

valamint a tervek között szerepel a férőhelybővítés, a WC-k leválasztásának folytatása és egy új körletrész kialakítása.

Az intézeten belüli munkáltatási helyszíneken aggályos a munkavédelmi szabályok érvényesítése, a papírüzemben lévő WC-ben talált fizikai körülmények pedig haladéktalan felújítást igényelnek. A fogvatartottak külső munkáltatási helyszínekre történő szállítását is szolgáló kis rabomobilok felszereltsége biztonsági szempontból hiányos.

Üdvözlendő fejlemény, hogy a BVOP tájékoztatása szerint az Intézet folyamatosan végzi a felújítási munkákat, a WC-k elkülönítése 16 zárkában megtörtént, és 2016 végéig minden, több fogvatartott elhelyezésére szolgáló zárkában elvégzik a WC-k leválasztását. Ezen kívül folyamatban van a fegyelmi körlet zárkáinak teljes felújítása. A minden zárkára kiterjedő felújítás során rögzítik a balesetveszélyes szekrényeket. A régi, kis rabszállító gépjárművek cseréje folyamatos az új, a javaslatainknak megfelelő, biztonsági övvel felszerelt gépjárművekre, a látogatást követően eddig két rabszállító járművet cseréltek le.

Tartalom

I. Alapvető adatok.....	6
1. Személyi állomány.....	6
2. Fogvatartottak létszáma és kategóriái	7
3. Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok, bánásmód	8
II. Fizikai körülmények.....	14
1. Zsúfoltság	14
2. Zárkák, kapcsolódó körülmények.....	15
3. Fürdés, személyi higiénia	18
4. Befogadás.....	21
III. Étkezés.....	21
IV. Egészségügyi ellátás.....	22
V. Munkavégzés.....	26
VI. Fenyítések, jutalmazás, panasz	31
VII. Kapcsolat a külvilággal, védővel	32
VIII. Művelődés, oktatás, vallás, sport	34
IX. Egyéni panaszok	36
X. Javaslatok az intézet számára	39

I. Alapvető adatok

1. Személyi állomány

Az intézet 226 státusszal rendelkezik, és nincs betöltetlen státusz.

Vezetői állomány	12
Orvos	1
Ápoló	11
Lelkész	1
Szakpszichológus	1
Reintegrációs tiszt	16
Pártfogó felügyelő	2
Adminisztratív (előadó, főelőadó, segédelőadó, csoportvezető, stb.)	49
Őrszolgálat	110
Egyéb (raktárvezető, műhelyvezető, szakmunkás, konyha, takarító, stb.)	23

A fentiek mellett 1 fő szerződéses orvos, 2 fő készenléti ügyeletes orvos, 1 fő szerződéses fogorvos, valamint 1 fő szerződéses jogtanácsos segíti az intézet munkáját.

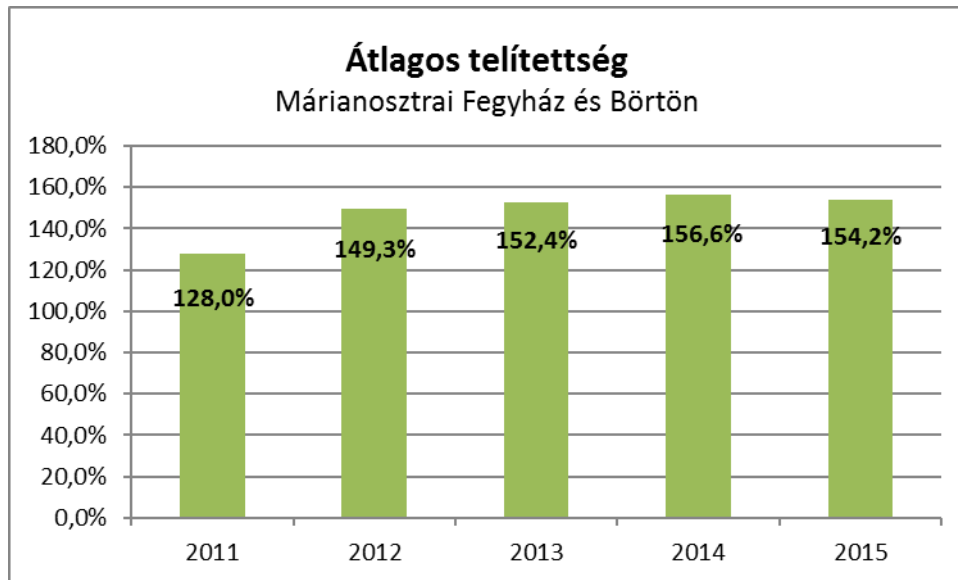
Az intézet vezetése által nyújtott írásbeli tájékoztatás szerint **egy reintegrációs tiszt átlagosan 100-121 fogvatartottal foglalkozik** két szintenként egy szociális segédelőadó közreműködésével. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (a továbbiakban: BVOP) tájékoztatása szerint 2015-ben átlagosan 58 fogvatartott jutott egy reintegrációs tisztre országos viszonylatban. Ennek fényében a márianosztrai intézetben lévő reintegrációs csoportok intézeti létszáma kiugróan magas. Ez alapját képezheti a fogvatartottak közötti és a jelentés további részeiben tárgyalt, a fogvatartottak és a személyi állomány közötti feszültségnek. Az intézetben rendkívül fontos lenne a reintegrációs tiszti létszám növelése, és így a reintegrációs csoportok létszámának csökkentése.

Az intézet közvetlen állományába tartozik a **pszichológus**, akinek elsődleges munkaköri feladata a fogvatartottak pszichológiai vizsgálata. A személyi állomány tagjai is hozzá fordulhatnak, ha bármilyen pszichés problémájuk merül fel. Ugyanez a pszichológus végzi a hivatásos állomány időszakos, soron kívüli és egyéb pszichikai alkalmassági vizsgálatait a Balassagyarmati Fegyház és Börtön és a Váci Fegyház és Börtön, valamint a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet szakpszichológusaival együttműködve. A személyi állomány komoly leterheltsége különösen indokoltá teszi, hogy elkülönüljön a szupervíziós foglalkozásra elérhető pszichológus és a pszichikai alkalmassági vizsgálatért felelős pszichológus személye. Ez az intézet tájékoztatása szerint megvalósul.

Az elmúlt években 3 és 5 napos stresszkezelő tréningeken vehettek részt a személyi állomány tagjai. A részvétel önkéntes alapú, azonban a fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozó hivatásos és közalkalmazotti állomány számára ajánlott. 2015-ben 35 fő vett részt az Igalon és Pilisszentkereszten szervezett relaxációs, szabadidős programokon. A pszichológus, a lelkész, a pártfogó felügyelők, a reintegrációs tisztok és a szociális segédelőadók rendszeresen vesznek részt a BVOP továbbképzési tervében meghatározott képzéseken. A reintegrációs tisztok ezen kívül részt vesznek a speciális részlegek reintegrációs tisztjeinek továbbképzésein is.

2. Fogvatartottak létszáma és kategóriái

Az intézet teljes befogadóképessége 481 fő, a látogatás napján az intézetben fogva tartottak tényleges száma 713 fő volt, ami **148%-os túlszűfolttságot** jelent. Az intézetben **jellemző a 150% körüli telítettség** az elmúlt 5 év adatai szerint.

Az intézetben 46 fő volt előzetes letartóztatásban a látogatás időpontjában, és 504 fogvatartott töltötte büntetését fegyház végrehajtási fokozatban, a többiek börtön fokozatban. Női fogvatartottak nincsenek az intézetben.

A fogvatartottak biztonsági fokozat szerinti megoszlása a következő volt:

Biztonsági fokozat	Fogvatartottak száma	Ebből fiatalok
1. Alacsony	48	–
2. Közepes	651	–
3. Magas	14	–

Az intézetben speciális csoportként egy két zárkából álló gyógyító-terápiás részleg működik. Itt a látogatás idején 7 fogvatartott volt elhelyezve, az átmeneti részlegen pedig 25 fő.

Az intézetben fogva tartottak közül 2 fő felelt meg a reintegrációs őrizet feltételeinek, és a látogatásig azt 1 fogvatartott esetében engedélyezték.

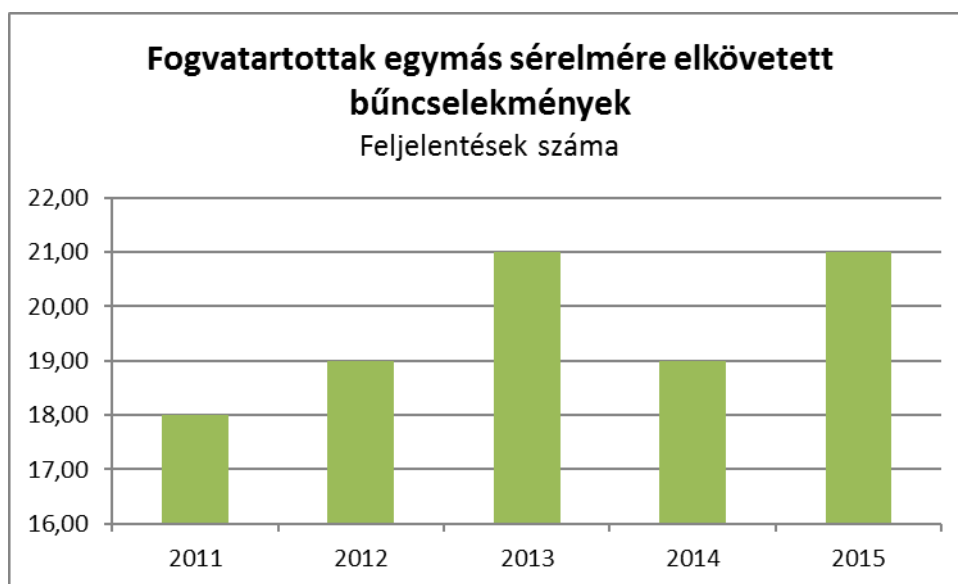
Az intézetben fogva tartottak kevesebb, mint 5 %-a külföldi állampolgárságú. A fogvatartottak elmondása szerint az intézet nem alkalmaz tolmácsot a velük folytatott kommunikáció elősegítése érdekében, azt az idegen nyelven beszélő fogvatartottakkal oldják meg, egy zárkába, azonos munkahelyre helyezik el őket. **A külföldi állampolgárságú és magyar nyelven nem beszélő fogvatartottak részletes és érthető tájékoztatása érdekében szükséges tolmács igénybevétele a befogadás alkalmával, valamint bármely őket érintő büntetés-végrehajtási ügyben, amennyiben a személyzet egyetlen tagja sem rendelkezik kellő nyelvismerettel.** Ezáltal érvényesülne a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 12. §-ban szereplő előírás, miszerint a magyar nyelv nem tudása miatt a fogvatartottat nem érheti hátrány.

A BVOP tájékoztatása szerint: „A bv. szervezet 18 db idegen nyelvű tájékoztatót biztosít az intézetek részére, hogy a jogokról és kötelezettségekről a külföldi állampolgárságú fogvatartottak tájékoztatása maradéktalanul megtörténjen.”

3. Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok, bánásmód

Egy esetben történt **halállal végződő öngyilkossági kísérlet az intézetben 2015-ben**. Az intézet tájékoztatása szerint nem terhelte felelősség a személyi állományt. A parancsnok azt a meggyőződését osztotta meg a megfigyelőkkel, hogy a pszichológus által nyújtott kezelés nem feltétlenül nyújt érdemi segítséget a szuicid fogvatartottak számára. Véleménye szerint ez „nem pszichológus-függő”, sokkal inkább előzheti meg a hasonló eseteket a munkahelyi foglalkoztatottság. Bár kétségtelen a munka jótékony hatása a napi elfoglaltság, a fogvatartottak anyagi körülményei és a felesleges feszültség levezetése szempontjából is, a pszichológiai foglalkozások elengedhetetlenül fontosak az arra szoruló fogvatartottak esetében. Ebből a szempontból aggályokat ébreszt az intézet pszichológusának tevékenysége, melyről a jelentés későbbi részében lesz szó. **Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata szerint megvalósulhat az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének sérelme, ha a fogvatartási intézmény nem biztosítja a szükséges pszichiátriai figyelmet és gondozást az arra szoruló fogvatartottak számára.** A *Keenan kontra Egyesült Királyság* ügyben egy elítélt, öngyilkossági hajlammal bíró fogvatartottra úgy szabtak ki magánelzárást fegyelmi intézkedésként, hogy nem biztosítottak számára pszichiátriai kezelést. Az intézkedés kiszabását követő napon öngyilkosságot követett el. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy mivel a fogvatartott öngyilkossági hajlama ismeretes volt a hatóság számára, és ennek ellenére kiszabták rá a magánelzárást a szükséges pszichiátriai segítség és megfigyelés foganatosítása nélkül, az megvalósította az embertelen és megalázó bánásmódot.

Az intézetben **a fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett bűncselekmények száma csekély arányban mutat emelkedést** az elmúlt öt év vonatkozásában.

Az intézet tájékoztatása szerint **2015-ben 3 esetben indult büntetőeljárás a személyi állomány által a fogvatartottak sérelmére elkövetett hivatali visszaélés miatt** (ezekből 2 eljárás még folyamatban van), **és 10 esetben hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás miatt** (4 eljárás volt folyamatban a látogatás időpontjában). Egy hivatali visszaélés ügyében zajló eljárás lezárult, a nyomozó hatóságok arra jutottak, hogy a cselekmény nem volt bűncselekmény. A bántalmazás gyanúja alapján folytatott 6 lezárt büntetőeljárás közül 2 esetben ugyanezen az alapon szüntették

meg a nyomozást, 4 esetben pedig a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése.

Egy bántalmazás miatt indult ügyben a Központi Nyomozó Főügyészség Győri Regionális Osztályának osztályvezető katonai ügyésze tett feljelentést hamis vád büntette miatt a Pestvidéki Nyomozó Ügyészségen. Az ügy folyamatban van a Váci Járásbíróságon.

Az intézet írásbeli tájékoztatása szerint a 2015-öt megelőző években voltak ügyek **hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás** miatt, azonban az eljárások nagy részében a nyomozást megszüntették, illetve egyes ügyekben még folyamatban van az eljárás, de egyetlen ügyben sem marasztalták el a gyanúsítottakat. Ugyanakkor **2010-ben az éjszaka szökést megkísérítő fogvatartottak ellen elkövetett bántalmazás miatt felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre ítélték, és lefokozták a személyi állomány azon 6 tagját, akik a speciális egységhez tartoztak.**

A BVOP tájékoztatása szerint *"az Intézet minden lehetséges eszközzel fellép – illetve fellépett eddig is – az embertelen, megalázó bánásmóddal, a verbális és fizikai erőszakkal szemben. [...]Az ügyek vizsgálata szerint bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény gyanúja miatt 2010. év óta 33 esetben indult eljárás személyi állományú tag ellen, ebből 5 büntetőeljárás jelenleg is folyamatban van (2014-es, 2015-ös és 2016-os esetek). Összesen 27 esetben az ügy megszüntetésre került, egy esetben, 2011-ben a bíróság a bűnösséget megállapította, felfüggesztett szabadságvesztés büntetés kiszabására, valamint lefokozásra került sor, ami a testülettől való elbocsátással járt."*

Ez a speciális egység a különösen veszélyes fogvatartottak előállításáért és a zárkák eseti jellegű ellenőrzéséért felelős, valamint folyamatosan jelen van az intézetben. A látogatás idején is jelen voltak **a speciális egység tagjai, akik fekete, arcukat – szemük kivételével – teljes felületen elfedő maszkot viseltek.** A megfigyelők érdeklődtek az intézet parancsnokánál, mi okból viselnek a személyzet speciális egységéhez tartozó tagjai maszkot. Azt a tájékoztatást kapták, hogy a fenti, 2011. évi esetet követően vezették be a maszkviselést, mivel a parancsnok meggyőződése szerint nem a felelősségre vont személyek voltak felelősek a bántalmazás elkövetéséért. Ez a magyarázat problémás, hiszen azt a benyomást kelti, mintha a maszkviselés bevezetésére az azonosítás megnehezítése érdekében került volna sor.

További aggályt ébreszt, hogy - bár a megfigyelők a látogatás során ezt nem észlelték - néhány fogvatartott elmondása szerint a speciális egység tagjai **esetlegesen viselik az azonosító számukat feltüntető jelzést.** Amennyiben ez így van, megnehezítheti a speciális egység tagjainak beazonosítását a fogvatartottak sérelmére elkövetett bántalmazás tárgyában esetlegesen induló büntetőeljárásokban, illetve hozzájárulhat ahhoz, hogy az egység tagjai egyfajta védettséget érezzenek a felelősségre vonás lehetősége alól, ami a bántalmazások visszaszorítása ellen hat.

Azon túl, hogy a speciális egység tagjainak esetleges jogsértő magatartása eseteiben aláaknázhatja az azonosítás lehetőségét a maszk viselete és az azonosító szám hiánya, az intézetben tapasztalt légkörre gyakorolt hatás sem elhanyagolható. A megfigyelő csoport tagjai számos alkalommal találkoztak a látogatás két napja során az intézet különböző épületeiben az egység maszkban mozgó tagjaival. **A fogvatartottak által „nindzsák”-nak nevezett maszkosok folyamatos jelenlétükkel megfélemlítő hatást gyakorolnak. A megfigyelők által meghallgatott fogvatartottak bár nem számoltak be arról, hogy a speciális egység tagjai részéről tapasztaltak volna szélsőségesen embertelen, megalázó bánásmódot, ugyanakkor több fogvatartott számolt be arról, hogy a zárkaellenőrzés során szétdobálják a fogvatartottak használati tárgyait, rendszeresen lépnek fel a fogvatartottakkal szemben indokolatlanul fenyegető módon.**

Az intézet parancsnokának válasza: *"A személyi állomány tagjai minden esetben beazonosíthatóak azonosító számot viselnek, ennek betartását folyamatosan ellenőrzi a vezetői állomány. Az intézet műveleti csoportja az országos parancsnoki intézkedés alapján van ellátva, ruházati és egyéb felszerelési anyagokkal. A maszk viselése parancsnoki hatáskör, melyet egyes feladatok végrehajtásánál indokoltnak tartok."*

A BVOP válasza: „A BVOP ellenőrzése megállapította, hogy a MHB észrevételeire tekintettel az Intézet parancsnoka felülvizsgálta korábbi rendelkezését a műveleti csoport tagjainak kámsza viselésével összefüggésben. A műveleti csoport tagjai a továbbiakban kizárólag az Intézet területén kívül, előállítási, szállítási, illetve egyéb fokozott biztonsági kockázatú feladatok végrehajtása során viselhetnek kámszát.”

Az intézet nem számolt be jogellenes fogvatartás előfordulásáról. Egy esetről tájékoztatott, melyben azért indult el – a látogatás időpontjában még folyamatban lévő – büntetőeljárás, mert az egyik felügyelő jogszerűtlenül alkalmazott kényszerítő eszközöket (testi kényszer, bilincs). Kényszerítő eszközt nem alkalmaztak szolgálati kutyaival az elmúlt 5 évben, azok csak a fogvatartottak szabadlevegőn tartózkodása idején vannak a sétaudvaron.

Az intézet a következő kimutatást bocsátotta rendelkezésünkre a kényszerítő eszközöknek az elmúlt 5 évben történt alkalmazásának eseteiről:

Év	Esetszám	Fő	Testi kényszer	Testi kényszer és bilincs	Könnygáz és testi kényszer	Testi kényszer, bilincs, szolgálati kutya
2011	8	7	3	5	0	0
2012	16	17	13	2	1	0
2013	16	10	11	5	0	0
2014	27	22	19	8	0	0
2015	44	37	21	23	0	0

A fogvatartottakkal szemben alkalmazott kényszerítő eszközök, a bánásmód jogszerűségének megfigyelésében kiemelkedő jelentősége lehet az intézetben elhelyezett **kamerák** által rögzített felvételeknek. Az intézet tájékoztatása szerint a fogvatartottak részére fenntartott, közös használatú helyiségekben, az intézet udvarán, a munkahelyeken, folyosókon, a hozzátartozók látogatását szolgáló helyiségben, valamint az intézet területét határoló külső falakon és annak kapujánál vannak elhelyezve elektronikus megfigyelési eszközök, és a látogatás időpontjában összesen 83 kamera volt kihelyezve.

Az intézet parancsnoka dönt arról, hogy melyik kamerák felvételeit rögzítsék, amin bármikor változtathat a parancsnok biztonsági okból, jelenleg minden kamera képét rögzítik a kamerák. A felvételeket 30 napig őrzik meg.

A fogvatartottak beszámolóí alapján komoly aggályokat ébreszt az őrszemélyzet által tanúsított bánásmód. Az a megfigyelők számára is érzékelhető volt, hogy a katonás fegyelmen túl megfélemlítő légkör uralkodik az intézetben.

Számos fogvatartott számolt be az őrszemélyzet által fogvatartottak sérelmére elkövetett bántalmazásról. A fogvatartottak elmondása szerint jellemzően két helyszínen fordul elő, hogy bántalmazzák a fogvatartottakat: a biztonsági elkülönítést szolgáló „dühöngőben” (melynek előterében nincsen kamera) és a kamera által meg nem figyelt „buszmegállóban” (a fegyház földszintjének közepén, az egészségügyi részlegre vezető, a sarokra helyezett visszapiillantó tükör alatti átjáró). **Az egyik fogvatartott elmondása szerint körülbelül 2-3 havonta fordul elő bántalmazás.** A fogvatartottak elmondása szerint arra is volt már példa, hogy a reintegrációs tiszti irodájában, annak jelenlétében történt a bántalmazás, illetve arra, hogy a folyosón vitték úgy a dühöngőbe a fogvatartottat, hogy közben rugdosták, ütlegelték a többi fogvatartott előtt.

A dűhögő és előtere

A „buszmegálló”

A látogatást követően felszerelt kamera (a BVOP felvétele)

Bár a megfigyelők a látogatás során ezt nem észlelték, a fogvatartottak beszámolója szerint **előfordul, hogy az őrszemélyzet egyes tagjai nem viselnek azonosító számot**, ami bántalmazás, egyéb jogsértő magatartás esetén megnehezíti a bizonyító értékű azonosítást. Néhány fogvatartott szóvá tette az azonosító szám hiányát a reintegrációs tisztek felé, ők elmondásuk szerint azt a választ kapták, hogy készülnek az azonosító címkék.

A dühöngőben a jogszabályi követelményeknek megfelelően, legfeljebb 6 órán át tartják a fogvatartottakat. Ezt igazolja az intézet vezetése által rendelkezésre bocsátott statisztikai kimutatás. E szerint 2014-ben 27 alkalommal vittek le fogvatartottat a dühöngőbe, 2015. január 1. és 2016. április 28. között pedig 56 esetben.

Az ajtó mögött, felvételt rögzítő kamerák lencséitől távol súlyos jogsértésekről számoltak be a fogvatartottak. Az erről nyilatkozó fogvatartottak egybevágó, konzisztens beszámolói szerint a **dühöngő előterében levetkőztetik, és előfordul, hogy fizikai erőszaknak vetik alá a fogvatartottat**. Ezt követően beviszik a biztonsági burkolattal ellátott belső helyiségbe, ahol **egy székre térdeltetve a kezeiket a bokájukhoz bilincselik**, és ott hagyják őket legfeljebb 6 órára. **Több fogvatartott számolt be arról, hogy a fenti eljárást követően további 12 órára az ágyához bilincselték a zárkájában, ami közben volt, aki maga alá vizelt. Egy másik esetben a térdelő fogvatartott lábszárára léptek. Beszámolt az egyik fogvatartott egy olyan esetről is, amikor a talpát ütötték az örök gumibottal, és hátán rúgták, így csúszott be a dühöngőbe.** Az ok, mely ehhez az eljáráshoz vezet, a fogvatartotti beszámolók alapján jellemzően **a személyzettel szemben tanúsított tiszteletlen magatartáshoz kötődik**.

Az intézet vezető ápolójának tájékoztatása szerint a dühöngőbe helyezést követő orvosi vizsgálatot dokumentálják az ambuláns naplóban és a fogvatartott egészségügyi anyagában is. Azt is elmondta a megfigyelőknek, hogy külsérelmi nyom észlelése esetén, valamint ha a fogvatartott bántalmazást panaszol, akkor mindig készül látlelet (negatív látlelet is), amelynek részét képezi a fénykép. Bántalmazás panaszolása esetén az orvos csak rögzíti a panaszt, utána a biztonsági osztálynak küldi meg az anyagot. Bántalmazás panaszolása vagy külsérelmi nyom észlelése esetén az orvosi dokumentáció a fogvatartott elmondását tartalmazza, hogy miben jelöli meg sérülésének okát. A látleletet az orvosi dokumentációban három helyen rögzítik: az ambuláns naplóban, a fogvatartott egészségügyi dokumentációjában és az egészségügyi részleg számítógépében. Elmondása szerint, ha bántalmazást panaszol a fogvatartott, utána az ügyész levélben szokott érdeklődni és bekéri az orvosi dokumentációt, személyesen nem szokta felkeresni az egészségügyi személyzetet. **A megfigyelők ellenőrizték néhány fogvatartott egészségügyi dokumentációját, akik az őket ért bántalmazásról számoltak be. Az egészségügyi anyagukban nem találták nyomát a külsérelmi nyomok rögzítésének.**

Az intézet parancsnokának válasza: *„Önök megjegyzi, hogy az intézet vezető ápolója tájékoztatta Önöket, hogy minden esetben a fogvatartottal szemben tett intézkedés után látlelet, illetve orvosi vizsgálat készül. Önök azonban az Önöknek panaszkodó fogvatartott anyagában ilyet nem találtak, ez egyértelművé teszi, hogy a fogvatartottal szemben intézkedést nem fogantatosított a személyi állomány. Márianosztrai Fegyház és Börtönben amennyiben fogvatartott a személyi állomány jogsértő magatartása miatt panaszt tesz, én, mint az intézet parancsnoka mérlegelés nélkül az illetékes ügyészség felé feljelentéssel együtt továbbítom.”*

A megfigyelők kérdésére elmondták a fogvatartottak, hogy a bántalmazás eseteiben nem vonják felelősségre a személyzet elkövető tagjait, az elkövetők szolgálatban maradnak változatlan beosztásban és minőségben. **Általában véve állították egybehangzóan a megfigyelők által meghallgatott fogvatartottak, hogy a személyzet egyetlen tagjában sem tudnak megbízni, aki a panaszaitak kellő gonddal és figyelemmel kezelné.**

Nem ritka a megalázó, fenyegető kifejezések használata a fogvatartottakkal szemben, a **verbális eszközökkel történő megalázó bánásmód**. A megfigyelők hallottak beszámolót a fogvatartottaktól arról, hogy az újonnan befogadott fogvatartottat, aki nem tudta, merre kell mennie a sétára, a „hova a faszomba mész?” szavakkal terelték a megfelelő irányba; illetve arról, hogy az őrszemélyzet instrukciójának nem megfelelően cselekvő fogvatartottat azzal utasított rendre az őr: „Mindjárt kiverem a gyomrodat.” A „kurva anyád”, „mocskos cigányok”, „faszszopó” és hasonló, degradáló kifejezéseket rendszeresen használják az őrök több fogvatartott elmondása szerint.

Több fogvatartott számolt be a megfigyelőknek arról, hogy a személyzet szigorúan ellenőrzi a zárkarendet. Napi rendszerességgel fordul elő, hogy a személyzet tagjai annak ellenőrzése érdekében lépnek a zárkába. Ezzel sokszor a dolgozó fogvatartottakat sem hagyják pihenni. Ha bármely apró rendetlenséget tapasztalnak (pl. egy törölköző az ágyon van), „felborítják a zárkát”, földre dobják az ágyon lévő tárgyakat, egy-két hétre kiviszik a TV-t a zárkából szankcióként.

Egy több büntetés-végrehajtási intézetet megjárt fogvatartott úgy nyilatkozott az intézetet más bv. intézetekkel összehasonlítva, hogy „Egy börtönben sem aláztak meg még úgy lelkileg, mint ebben a börtönben.”

A fent ismertetett fogvatartotti beszámolók komoly aggodalomra adnak okot az őrszemélyzet által tanúsított bánásmód tekintetében. Az állami hatóságokat kötelező nemzetközi dokumentumokban és Magyarország Alaptörvényének III. cikkében foglalt kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma semmilyen körülmények között, semmilyen indokkal nem szeghető meg. A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 11. § (3) bek. szerint a személyi állomány intézkedő tagja „nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást köteles megtagadni. A személyi állomány tagja az ilyen magatartás tanúsítóját a cselekmény abbahagyására felszólítani, vele szemben intézkedni, vagy az intézkedésre jogosult személynek jelentést tenni köteles.” **A jogszabályi előírásokat és a fogvatartottak reintegrációjának célját figyelembe véve az intézet vezetése köteles minden szükséges intézkedést megtenni a megalázó, embertelen bánásmód fizikai vagy verbális megnyilvánulásainak megelőzése érdekében, valamint a személyi állomány elkövető tagjainak büntetőjogi felelősségre vonása érdekében.**

Ennek első lépéseként biztosítani kell, hogy az állomány valamennyi tagja mindig viseljen azonosító számot, és szakítani kell a rendszeres maszkviselés gyakorlatával.

A bántalmazás megelőzése érdekében helyezzenek el felvétel rögzítésére alkalmas kamerákat a dühöngő előterében és az ún. „buszmegállóban”. Javasoljuk, hogy az intézet parancsnoka írja elő, hogy az érintett helyiségekben elhelyezett kamerák folyamatosan rögzítsék a fogvatartottak jelenlétében zajló eseményeket.

Az intézet parancsnokának válasza: „Tájékoztatom Önöket, hogy a Márianosztrai Fegyház és Börtönben hosszú évek óta szakszerű, jogszerű szakmai munka folyik a személyi állomány részéről. Önök fogvatartotti beszámolók alapján feltételezik a jogszerűtlen fogvatartotti bántalmazás jelenlétét. Tájékoztatom Önöket, szigorú jogszabályi előírás hatalmazza fel és indokolt esetben kötelezi a személyi állományt a fogvatartotti helyes magatartás kikényszerítésére, valamint egyértelműen

meghatározott jogszabályi keretek között ruházza fel a személyi állományt kényszerítő eszköz alkalmazására. A személyi állomány ez irányú tevékenységét, minden esetben dokumentálja. A fogvatartott intézkedés jogszerűségéről, esetleges jogszerűtlenségről határozatot kap a fogvatartott, melyet megpanaszolhat, az összes keletkezett dokumentációt a megyei főügyészre is megküldjük, melyet a főügyészség hatáskörében vizsgál.

Az elmúlt évben a személyi állomány intézkedéseit, egy kivételével, jogszerűnek és indokoltnak minősítettem. Egy esetben parancsnoki záradék jogszerűtlennek vélte az intézkedést, melynek során büntetőfeljelentést tettem a személyi állomány tagja ellen, azonban az Központi Nyomozó Főügyészség Budapesti Regionális Osztálya az intézkedést ennek ellenére jogszerűnek és indokoltnak minősítette.”

„Önök jelentésükben egyes fogvatartotti panaszokra alapozva azt feltételezik, hogy a Márianosztrai Fegyház és Börtönben jelen van a megalázó és embertelen bánásmód, fizikai és verbális megnyilvánulása.

Ezt azonban sem az intézeti vezetői ellenőrzések, sem a felettes szerv folyamatos rendszeres ellenőrzései, sem a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészség ellenőrzései nem támasztották alá.

Minden fogvatartott bizalommal fordulhat a teljes személyi állományhoz külön a parancsnokhoz is közvetlenül. A kérelmek intézésére külön figyelmet fordítunk. Minden héten tartok meghallgatást. Így aki például hozzám fordul az biztos, hogy meghallgatásra kerül. Rendelkezésre áll minden körleten a parancsnoki láda is.”

A BVOP tájékoztatása szerint:

„A BVOP országos szinten megvizsgálta az ön- és közveszélyes fogvatartott elhelyezésére szolgáló zárkák alkalmazásának mértékét. Megállapítást nyert, hogy a MHB által vizsgált időszak vonatkozásában összesen – beleértve az Intézet 56 főre vonatkozó adatszolgáltatását is – 192 esetben vált szükségessé a speciális zárka alkalmazása.

Mindemellett utasítottam az Intézet parancsnokát a jelenlegi gyakorlat soron kívüli felülvizsgálatára, valamint az említett speciális zárka kivételesen indokolt esetben történő használatára.”

A kamerák elhelyezésére tett javaslatra a következő válasz érkezett a BVOP részéről: „A MHB javaslatával mind az Intézet vezetése, mind a BVOP egyetért. Az ön- és közveszélyes fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárka előterének folyamatos megfigyelésére rögzítésre alkalmas kamera kerül elhelyezésre 2016. augusztus 31-ig, az 1. körletre nyíló folyosórészt megfigyelő kamera időközben pedig felszerelésre került.”

II. Fizikai körülmények

1. Zsúfoltság

Az intézet **101 zárkája** közül mindössze 12 zárkában biztosított a jogszabályban előírt mértékű mozgástér, ami 79 fogvatartott számára biztosít a normáknak megfelelő mindennapi életkörülményeket. **606 fogvatartott abban a további 89 zárkában vannak elhelyezve, ahol a jogszabályban előírt mozgástér nem tudja biztosítani az intézet. A legszűfoltabb zárkában az egy főre jutó szabad mozgástér 0,91 négyzetméter.** A helyzetet tovább rontják a jelentés következő pontjában ismertetett rossz fizikai körülmények.

A Magyar Helsinki Bizottság tisztában van vele, hogy a túlszűfolttságot az intézet saját hatáskörében tovább csökkenteni nem tudja, de ezzel együtt szükségesnek tartja jelen jelentésben is rögzíteni, hogy **a zsűfolttság az intézetben olyan mértékű, hogy az – a kapcsolódó rossz fizikai körülményektől eltekintve is, azokkal együtt pedig különösen – kimeríti az embertelen, megalázó bánásmód fogalmát.** Így e fogvatartási körülmények – figyelembe véve az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Varga és mások kontra Magyarország* ügyben hozott pilot ítéletét is – sértik az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkét.

2. Zárkák, kapcsolódó körülmények

Az elhelyezési körülmények a túlszűfolttságon túl a falak, berendezési tárgyak, WC-k állapotát tekintve is rendkívül rosszak. Jelenleg az intézetben 4 szinten helyezkednek el a zárkák, az egyszemélyestől a 18 személyesig.

Nincs olyan zárka, melyben lenne különálló WC, 36 zárkában van fallal leválasztva a mellékhelyiség. A megfigyelők által meghallgatott fogvatartottak közül többen számoltak be arról, hogy az elkülönített szellőzés hiányában gyakran van ürülékszag a zárkában. Egy 18 fős zárkában elmesélte az egyik fogvatartott azt a kínos helyzetet, amikor hasmenése volt, de nem jutott be időben a közös WC-re, ezért a nadrágjába ürített. Ezek a körülmények a zsűfolt zárkákban mindennapi kellemetlenséget és folyamatos potenciális feszültségforrást jelentenek.

Az intézet tájékoztatása szerint 2016-ban tervezik felújítani a fürdőket és a konyhát, valamint a tervek között szerepel a férőhelybővítés, a WC-k leválasztásának folytatása és egy új körletrész kialakítása. A megfigyelők is látták, hogy bizonyos zárkákban leválasztották a WC-t, más zárkákban ez még várat magára.

A zárkák általában véve rendkívül rossz állapotban vannak, a **berendezési tárgyak leromlott állapota a fogvatartottak testi épségét is veszélyezteti**. A szekrények sok zárkában nincsenek megfelelően rögzítve, egy fogvatartott elmondása szerint ebből fakadóan egyszer a fejére esett a szekrény, és megsérült. Egy másik fogvatartott arról számolt be, hogy miközben a vízforraló dugóját kihúzta a falból kilógó konnektorból, az áram megrázza. Egy további pedig azt mondta el a megfigyelőknek, hogy mivel nem volt létra az emeletes ágyán, amint jött le az emeletről, az annak szélén lévő laposvasról a stokira lépett, ami kibillent alóla, és az esés eredményeként eltört az ujjja.

Szállítózárka nincs az intézetben, a korábban ezzel a céllal működő zárkában is el kellett helyezni fogvatartottakat.

A fogvatartottak – a jogszabályi előírásoknak megfelelően – naponta egy óra erejéig tartózkodhatnak a szabad levegőn. A **szabad levegőn tartózkodásra** egy kisebb és egy nagyobb fűtesített sétaudvaron kerül sor. A sétára semmilyen megkötés nem vonatkozik, a fogvatartottak szabadon mozoghatnak. Intenzívebb testmozgásra nyújt lehetőséget a nagy sétaudvaron található húzódzkodó. Dolgozó és nem dolgozó felosztásban viszik ki a fogvatartottakat a sétaudvarra. A kis területű sétaudvart jellemzően a biztonsági okból elkülönítendő fogvatartottak szabad levegőn tartózkodására használják.

Az intézetben speciális részlegként csak egy két zárkából álló **gyógyító-terápiás csoport** működik. A csoportba a reintegrációs tiszt és a pszichológus javaslata alapján lehet bekerülni, általában 9-11 fogvatartott van itt elhelyezve. A parancsnok tájékoztatása szerint nincs testi fogyatékkal élő fogvatartott, és így akadálymentesített zárka sem az intézetben.

A látogatás időpontja már a tavaszi időszakra esett, mégis a megfigyelők több réteg ruhát tartottak magukon a hideggel szemben védekezve. Az alacsony hőérzethez az intézmény építészeti sajátosságai is hozzájárultak: a korábban zárdaként működő, vastag falakkal körülvett épületben a kinti hőmérsékletnél hidegebb van. A megfigyelők látogatáskor az intézmény parancsnoki szintnek otthont adó épületét fűtötték, a többi épületet azonban nem. Az ablakot sok zárkában nem lehet zárni, beszűrődik a hideg levegő. Az egyik fogvatartott arról számolt be, hogy egy alkalommal pizsamát vett a formaruhája alá, miközben takarítani indult, mert nagyon fázott. Visszaküldték a zárkába arra utasítva, hogy vegye le a pizsamát, ellenkező esetben fegyelmi eljárást indítanak ellene, tekintet nélkül arra, hogy ezzel egészségét veszélyeztették. **Visszatérő panasz volt a fogvatartottak részéről, hogy hideg van a zárkákban.**

Javasoljuk, hogy – az intézet anyagi lehetőségeinek függvényében – folytassák a zárkák felújítását annak érdekében, hogy minden zárkában elkülönített WC álljon rendelkezésre. A felújítás során biztosítsák a megfelelő fűtést a zárkákban, valamint azt, hogy a zárkákban elhelyezett, leromlott állapotú tárgyak ne veszélyeztessék a fogvatartottak testi épségét. Azokat cseréljék le, illetve az anyagi lehetőség függvényében újítsák fel, rögzítsék.

A BVOP válasza: „A MHB javaslatával egyetértve a BVOP ellenőrzése megállapította, hogy az Intézet a felújítási munkákat folyamatosan, ütemezetten végzi. A WC-k elkülönítése 16 zárkában megtörtént, 2016. december 31-re a munkálatok befejeződnek. Ennek eredményeként valamennyi – több fogvatartott elhelyezésére szolgáló – zárkában elválasztott WC lesz kialakítva. Az ellenőrzés során megállapításra került, hogy a felújított zárkák mellékhelyiségének szellőzése a külvilág felé történik, valamint folyik a fegyelmi körlet zárkáinak teljes felújítása.”

„A felújított zárkákban a szekrények javítása, azok falhoz rögzítése megtörtént. A többi zárkában a szekrények rögzítése a munkálatok elvégzése során kerül végrehajtásra.”

A zárkák és a WC látogatást követő felújítása (a BVOP felvételei)

3. Fürdés, személyi higiénia

A nem dolgozó fogvatartottak hetente 3 alkalommal 10 perc időtartamban vehetnek meleg vizes fürdőt, a dolgozóknak napi rendszerességgel, a munka végeztével van erre lehetőségük ugyancsak 10 perc időtartamban. A megfigyelők találkoztak olyan dolgozó fogvatartottakkal, akiknek elmondása szerint gyakran elfogy a meleg víz, mire a műszakból visszatérő dolgozók eljutnak a fürdőbe. **A zárakban nincs melegvíz-ellátás,** ha annak térítési díját megfizetik, vízforralóval tudnak melegíteni vizet. Ennek a hideg időszakokban alapellátásnak kellene lennie, ha nem megoldható a zárakba meleg víz vezetése, melegvíz-osztás útján. Nemcsak a megfelelő higiéniai követelmények biztosítása tenné ezt szükségessé, hanem a zárakban hideg időszakban jellemző hőmérséklet is. **Javasoljuk, hogy lehetőség szerint minél előbb vezessék be a meleg vizet a zárakba. A folyamatos melegvíz-ellátás biztosításáig megfontolásra javasoljuk a délutáni/esti automatikus meleg víz osztás bevezetését.**

A BVOP válasza: "A fogvatartottak részére az Intézet biztosítja a vízforraló bérelésének, illetve saját tulajdonú vízmelegítők vásárlásának és használatának lehetőségét."

A fürdőt az intézet vezetése által elmondottak szerint egy éve újították fel, a megfigyelők ugyanakkor a fémszerkezetek rozsdásodásával és a lenti képeken látható körülményekkel találkoztak.

Az **ágyneműket, törölközőket** legalább kéthetente, illetve külön kérelemre cserélik az intézet tájékoztatása szerint. Ezzel szemben az egyik fogvatartott arról számolt be, hogy előfordul, hogy 3-4 hétig sincs tisztacsere, és hogy a ruhák piszkosan érkeznek vissza. Előfordul az is, hogy az elhasznált ágyneműk kiszakadnak, ebben az esetben az érintett fogvatartott letéti pénzéből vonják le az ágynemű pótlásának költségét. Gyakran maguk mosnak a fogvatartottak, hideg vízben, azonban a zsúfolt zárakban a ruhák kitergetése tovább szűkíti a rendelkezésre álló szabad mozgásteret.

Az őrszemélyzet szigorúan betartatja a **borotválkozási kötelezettséget**. Gyakran utasítják erre a fogvatartottakat akkor is, ha csak rövid borosta látszik az arcukon. Egy fogvatartott elmesélte, hogy előfordult már, hogy a napi egy óra erejéig szabad levegőn tölthető sétáról zavarták vissza a zárkájába a milliméternyi borosta miatt.

Az intézet parancsnokának válasza: *"A büntetés végrehajtás reintegrációs törekvései valamint az intézet biztonságának fenntartása egyértelműen megköveteli a fogvatartottakkal szemben a folyamatos rend és fegyelem meglétét. Örömmel olvastam, hogy Önök is ezt tapasztalták. Természetesen, fogvatartottak ápoltságára nagy gondot fordítunk, ez ekkora létszám mellett, az egészségügyi szempontokra is visszavezethető, azonban a reintegrációs törekvések egyik alapját képezi az egyéni higiéniai kialakítása."*

Az öröndetes, hogy az intézet személyzete ügyel a személyes higiénia ezen aspektusára, azonban **nem szerencsés, ha a nyomokban feltűnő, nehezen észrevehető, rövid borosta miatt éri informális szankció a fogvatartottakat. Javasoljuk, hogy a minimális borosta ne legyen alapja informális szankcionálási gyakorlatnak, a szabad levegőn tartózkodás jogszabályban előírt időtartama ennek okán semmiképp ne csökkenjen.**

A BVOP válasza szerint: *"A BVOP ellenőrzése alatti beszélgetések során a fogvatartottak nem tudtak olyan esetről, hogy a felügyelet bárkivel szemben is megtagadta volna a szabad levegőn tartózkodást, vagy annak idejét lecsökkentette volna. A fogvatartottak elmondták, a szabad levegőn tartózkodásra levihetik a mobiltelefonjukat, könnyíthetnek az öltözéken, illetve sportolhatnak is."*

A büntetés-végrehajtási rendszer egészének nehézséget okozó **poloskafertőzöttség** az intézetet is érinti. Néhány fogvatartott hangot adott annak a panaszának, hogy hiányolják a szisztematikusabb kártevőirtást. Beszámoltak arról, hogy gyakran heteket kell várni az irtásra a kérelem kiadását követően, valamint arról, hogy ilyen esetekben csak az érintett zárkában történik meg az irtás, a többi zárkából viszont ismét elterjednek a kártevők. Több fogvatartott arról számolt be, hogy nem kap megfelelő ellátást a poloskacsípésre. A főorvos asszony elmondta, hogy ha bárki jelzi, kap kezelést, a kenőcsök díjmentesek, azt az intézet költségvetésből fedezik. Azt is hozzátette, hogy egyébként az intézetben nincs poloska, hiszen irtják, azzal csak a fogvatartottak üzletelnek az esetleges kártérítésben bízva. Az intézet által rendelkezésre bocsátott statisztikai kimutatás szerint **2014-ben 16 alkalommal végeztek eseti jellegű, egyes zárkákat érintő kártevő irtást és 2 esetben az intézet teljes területére kiterjedően; 2015-ben 21 esetben került sor erre egyes zárkákban és 3 alkalommal az intézet egészére nézve.**

Az intézet parancsnokának válasza: *"Önök fényképekkel is illusztrálták az intézetben lévő rossz fizikai körülményeket, a fényképek alapján is egyértelműen megállapítható, hogy azok nagy része fogvatartotti szándékos károkozásból, használati tárgyak szabálytalan használatából, esetenként a fogvatartottaktól elvárható alap higiéniai szabályok nem betartásából adódik. Mint Önök is leírják, a felügyelet folyamatosan ellenőrzi a fogvatartottak zárkainak, általuk használt egyéb helységek rendjét, tisztaságát a felszerelési tárgyak, épület tartozékok állapotát. A fogvatartotti károkozásokból kifolyólag évente az intézetben több milliós kártérítési igény keletkezik, melyet a fogvatartottak csak elenyésző mértékben térítenek meg. A teljes intézet karbantartása napi szinten folyamatos, azonban ezekre a károkozások mindegyikére azonnali intézkedést nem lehet foganatosítani.*

Az intézet mind három fürdőjét az elmúlt három évben kétszer az intézet saját költségvetéséből felújította, azonban a fogvatartotti rendeltetéssel ellentétes használat során ismételten teljes körű felújításon esik át. Ennek várható befejezési ideje októberre tehető. Itt kívánom megjegyezni, hogy az intézetben lévő összes zárka mellékhelységének teljes körű leválasztását szellőzésének kialakítását 2015-ös évben az intézet megkezdte és országos parancsnokság pénzügyi támogatással az idei évben be is fejezi."

A megfigyelők észlelése alapján az intézetben észlelt és a jelentésben ismertetett fizikai körülmények jelentős részben nem magyarázhatók a fogvatartottak magatartásával. Az intézet felújításra irányuló tervei és lépései üdvözlendők. Javasoljuk ugyanakkor az intézetnek, hogy a felújítás ne szorítkozzon a mellékhelységek leválasztására.

4. Befogadás

Befogadáskor mind szóban, mind írásban tájékoztatják a fogvatartottakat az intézetben követendő szabályokról, a Házirendről, a napirendről, a fogvatartottak jogairól és kötelezettségeiről; a Házirend a könyvtárban elérhető. Az újonnan befogadott fogvatartottakon elvégzik a szükséges szűrővizsgálatokat, valamint előzetes állapotfelmérést végez az intézet szakpszichológusa.

III. Étkezés

Az intézet saját konyhát működtet, ahol egy konyhavezető felügyelete mellett kizárólag fogvatartottak dolgoznak. A fogvatartottak a zárkában étkeznek, a személyi állomány tagjai pedig egy számukra fenntartott, ötasztalos étkezőben. Kérelem alapján a vallási, illetve a diétás igényeknek megfelelő élelmezést biztosítja az intézet. Ezzel szemben több fogvatartott panaszolta, hogy szakorvosi ajánlás alapján fűszer- és zsírintes diétát kellene kapniuk, de nem kapják rendszeresen a diétás étrendet. A látogatás időpontjában 28 cukorbeteg fogvatartott számára biztosította az intézet a speciális étrendet. Egyetlen kivételt képez a kóser étkezés, ezt nem tudja biztosítani az intézet, azonban erre igény az elmúlt tíz évben mindössze egy alkalommal merült fel, ebben az esetben az érintettet átszállították más, a speciális étkezési igénynek megfelelő étkezést biztosító büntetés-végrehajtási intézetbe.

A dolgozó fogvatartottak arról a panaszukról számoltak be, hogy nem elegendő az étel. A fűrésztő fizikai munkát végzők 15 dkg szalámit és egy mini vajat kapnak a kenyér mellé, és nem érzik elegendőnek a dolgozóknak járó pótlékkal emelt ételadagot. Az ebéd elfogyasztására 20 perc áll rendelkezésükre, ez is hideg ételmezt jelent. **A délelőtti műszakból visszatérők esetében előfordul, hogy nem marad elegendő idejük a vacsora elfogyasztására, ha szeretnének zuhanyozni, élni a szabad levegőn tartózkodás lehetőségével és esetleg még a boltba is szeretnének lejutni.** Praktikusan néha választaniuk kell a vacsora, a kiétkezés, a

szabad levegőn tartózkodás és a fürdés opciói között. Egy dolgozó fogvatartott arról számolt be, hogy amikor jelezte a reintegrációs tisztnek, hogy az általa rossz takarmány rizsnek minősített étel nem elegendő, a tiszt a „persze, persze” fordulattal válaszolt. **Javasoljuk, hogy biztosítsák a megfelelő mennyiségű ételt a dolgozó fogvatartottak számára, a munkából való visszatérésüket követően pedig biztosítsák, hogy elegendő idejük legyen a tisztálkodásra, mosásra, étkezésre és szabad levegőn tartózkodásra.**

A megfigyelők beszélgettek egy nem magyar állampolgár fogvatartottal, aki muzulmán étkezést kért. A számára biztosított speciális étkeztetés nem biztosítja a szükséges változatosságot, mindig mogorókrémet kap, tejet és szóját. **A vallási meggyőződéssel összhangban lévő étkeztetés nem fordulhat át a fizikai egészséghez szükséges tápanyagokat nem biztosító, minőségében, összetételében egyoldalú ételek juttatásába.** Egy másik, hasonló speciális igényrel rendelkező fogvatartott azt mesélte el, hogy a befogadása után egy hónapig egyáltalán nem biztosították számára a muzulmán étkezést.

Az intézet nem biztosítja hűtő bérletének lehetőségét. Volt olyan fogvatartott, aki felajánlotta, hogy saját költségén vesz egyet, de nem engedélyezték számára. Ez cukorbetegség számára kifejezetten hátrányos, akik a diétás étkezésüket kiegészítő különböző tejtermékeket (pl. kefir, sajt, tejföl) nem tudják hidegen tárolni.

Az intézet parancsnokának válasza: *"Jelentésükben foglalt élelmezéssel kapcsolatos megjegyzésükre tájékoztatom Önöket, hogy a fogvatartotti élelmezés Márianosztrán változatos, majd minden fogvatartott elégedett a minőséggel és mennyiséggel, az étkezés megítélése szubjektív dolog, mindig lesz olyan fogvatartott, aki egy kiváló ételt is számára nem megfelelőnek talál. Az azonban biztos, hogy az étel változatos, vitaminokban gazdag, tartalmas, és minden jogszabály előírásnak megfelel, sőt legtöbb esetben azon túl is mutat. Az intézet kertészetéből például gyümölcsök, zöldségek felkerülnek a fogvatartottak zárkáiba és ezzel is kiegészítjük norma felett az étkezést."*

A BVOP tájékoztatása szerint: *"A fogvatartottak élelmezése az Intézetben a hatályos jogszabályi előírásokban és közjogi szervezetszabályozó eszközökben foglalt normáknak minden esetben megfelel."*

IV. Egészségügyi ellátás

A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról összesen 1 fő főállású orvos (a látogatás idején szülési szabadságon volt a másik intézettel munkaviszonyban álló orvos), 1 fő szerződéses orvos 2x5 óra időtartamban, 1 fő szerződéses fogorvos és 11 fő ápoló gondoskodik. A készenléti ügyeletet 1 fő intézet által alkalmazott és 2 fő szerződéses orvos látja el. Az ápolók 12 órás váltásban dolgoznak, délelőtt egy főápoló, egy ápoló és egy adminisztrátor dolgozik, a hivatali időn kívül egy ápoló érhető el. Az intézetnek a látogatás időpontjára vonatkozó tájékoztatása szerint a rendeléseken egy orvosra és egy ápolóra 713 fogvatartott jutott. Az intézet tájékoztatása szerint a rendelések alatt a felügyelet az előtérben, a várakozó helyiségben tartózkodik, a rendelőbe csak akkor lép be, ha az biztonsági okból indokolt. A vezető ápoló elmondása szerint **az egészségügyi körleten minden felszerelés adott, ami a működési engedélyhez szükséges minimum feltételekben elő van írva.**

Az intézet azt a tájékoztatást adta a **rendszeres orvosi ellenőrzésről**, hogy az egészségügyi körleten elhelyezett fogvatartottak számára naponta biztosítják, az elkülönítésben lévők és az újonnan befogadottak számára pedig hetente egy alkalommal. RR, Hepatitis C kontrollt havonta végeznek, és a vércukorszintet is havonta egy alkalommal ellenőrzik, inzulinos fogvatartottak esetén heti rendszerességgel. A munkába állás előtt foglalkozás-egészségügyi vizsgálatot végeznek, az egészségügyi gondozást igénylőket pedig félévente, a szükségesség függvényében évente utalják szakorvosi vizsgálatra.

Szakorvosi vizsgálatra akut megbetegedés esetében a váci Jávorszky Ödön Városi Kórház Sürgősségi és Betegellátó Osztályára szállítják a fogvatartottakat, előre tervezhető esetekben beutalással Tökölre, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházába, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe. Fogorvosi szakvizsgálatot biztosít az intézet, heti három alkalommal van rendelés, amelyre kérelmi lapon bármely fogászati panasszal jelentkezhetnek a fogvatartottak.

A fogorvosi ellátással kapcsolatban volt olyan fogvatartotti panasz, hogy előfordul, hogy kérés ellenére sem jutottak hosszú ideig fogorvosi ellátáshoz. Az egyik, a megfigyelők által meghallgatott fogvatartott elmesélte, hogy egy alkalommal két hétig nem kapott kezelést a gyulladt fogára, a fogorvos nem látta, ezért végül az egyik zárkatársával húzatta ki a gyulladt fogát, hogy véget vessen a gyulladással járó fájdalomnak.

Az intézet utólagos, írásbeli tájékoztatása szerint *„akinek nagyon fáj a foga, lehetősége van orvoshoz jelentkezni, ahol szükség esetén kap fájdalomcsillapítót, antibiotikumot.”*

Az intézeti rendelőt ellátó, szerződéses orvosra számos panasz érkezett be a megfigyelőkhöz a fogvatartottaktól. Volt, aki arról számolt be, hogy rendszeresen és ok nélkül kiabál velük. **Általános panasz volt a fogvatartottak részéről, hogy tiszteletlenül viselkedik velük, előfordul, hogy nem indokolja meg, miért nem ír fel egy-egy gyógyszert vagy tagad meg egy egészségügyi kérelmet.** Az egyik fogvatartott azt mesélte el, hogy előfordul, hogy félmeztelenül kell várniuk a rendelésre a rendelő előtt. A várakozási idő 1-2 óra is lehet, és hidegben sem lehet visszavenni a felső öltözetet, ezért vannak, akik inkább lehúzzák magukat a rendelésre jelentkezők listájáról, és visszatérnek a zárkába. Egy másik fogvatartott arról számolt be, hogy egy alkalommal súlyos hányásos tünetekkel várt több, mint két órát az orvosra, aki miután ránézett, Rivotrilt írt fel neki, és további vizsgálat nélkül annyit tanácsolt neki, hogy feküdjön le.

Az intézet válasza szerint: *„A fogvatartottnak nem kell előre levetkőzni, csak a rendelőben kell derékgig levetkőzve bejönni, amikor szállítják.”*

Egy közalkalmazotti jogviszonyban lévő **szakpszichológus** dolgozik az intézetben, heti 40 óras munkaidőben. Átlagosan 190 fogvatartottat lát el havonta, mindennap elérhető. Pszichiáter nincs az intézetben, így a fogvatartottak csak az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet szakorvosainak döntése alapján kaphatnak pszichiátriai okból gyógyszeres kezelést. Erről részletes tájékoztatást is kapnak. **Több fogvatartott számolt be a rossz tapasztalatairól a pszichológus munkájával kapcsolatban.** Az egyikük elmondása szerint a pszichológus feltett lábakkal, elektromos cigarettát szívva hallgatja meg őket, és érdemben nem reagál az általuk elmondottakra. A gyógyító-terápiás csoportban elhelyezett fogvatartottak által elmondottak alapján az intézet pszichológusa **nem végez alapos, speciális szükségleteiknek megfelelő terápiát.** Az egyik fogvatartott elmondása szerint, amikor kifejezetten kérte a pszichológustól a találkozót, azt kérdezve *„Mikor lehet magával beszélni?”*, a pszichológus reakciója kimerült egy *„Majd.”* válaszban. Ezt követően nem került sor találkozóra. Az érintett, speciális csoportban elhelyezett fogvatartottak idegi állapotát aggasztónak ítélték a megfigyelők, intenzív személyközi konfliktus rajzolódott ki előttük a közeljövőbeli fizikai erőszakos konfliktus veszélyét magában rejtve, amit a megfigyelők a látogatás végén az intézet parancsnokának is jeleztek. **A gyógyító-terápiás részlegbe kerülők értelemszerűen igényelnek hatékony szakpszichológiai ellátást, ennek hiányában megmarad a megfigyelők által észlelt, potenciális veszélye a fogvatartottak közötti konfliktusnak.** Az intézet parancsnoka nem tudott megnyugtató választ adni abban a kérdésben, hogy a közeljövőben javítanak-e a speciális csoport jelenlegi helyzetén.

Az intézet parancsnokának válasza: *„Az intézet pszichológusáról tett észrevételeiket, a szakmai leterheltségét érintően köszönöm. Tudatába vagyok annak, hogy a 700 főt is meghaladó fogvatartotti állomány ellátáshoz kevés az egy pszichológus státusz. Mindent megteszek annak érdekében, hogy a létszám a közeljövőben növekedjen.”*

A fogvatartottak kérelemre bármikor betekinthetnek az egészségügyi dokumentációjukba, az ott szereplő dokumentumokról letéti pénzük terhére kaphatnak másolatot. Szabaduláskor térítésmentesen kapnak háziorvosi tájékoztatót és másolatot a zárójelentéseikről.

A fogvatartottak egészségügyi okból való elkülönítésére rüh fertőzöttség, hányással, valamint hasmenéssel járó egyéb kórképek esetében kerül sor.

A vezető ápoló elmondása szerint – a jogszabályi előírásoknak megfelelően – ha valakinek nincs letéti pénze, akkor is megkapja a **kötelező gyógyszereit**, az összeget számon tartják, és később törleszti.

A vénynélküli gyógyszereket csak saját letéti pénzük terhére tudják megvásárolni a fogvatartottak. Elmondása szerint a vércukor stixet (tesztcsík) is megkapják a fogvatartottak, ennek árát is levonják a letéti pénzükből.

Több fogvatartott számolt be arról, hogy **nem kapnak fájdalomcsillapítót, ha eseti jelleggel jelzik a fájdalom fennállását, csak ha rendelési időben fordulnak az orvoshoz.** A dolgozó fogvatartottak közül 5-en, akik a megfigyelőkkel beszélgettek, elmondták, hogy a látogatást 3 héttel megelőzően a hajnali ébresztőből és kialvatlanságból adódó fejfájás panaszával fordultak az orvoshoz. Az orvos azzal az egyszerű közléssel utasította el a fogvatartottak kérését, hogy „*ennyi embernek nem adnak fájdalomcsillapítót*”. A fogvatartottak mindennapi életét jelentősen könnyítené, ha az intézet követné más büntetés-végrehajtási intézetben bevett pozitív gyakorlatot, nevezetesen, hogy a felügyeletnél van „készenléti” fájdalomcsillapító (melynek költségét igénybevétele esetén nem vonják le a fogvatartott letéti pénzéből, csak ha rendszeresen szed valamilyen fájdalomcsillapítót).

Az intézet utólagos, írásbeli tájékoztatása szerint „*A betegek tájékoztatása minden alkalommal megtörténik. Gyógyszerek nem kerülnek elrendelésre, ha az egészségügyi kérelmek elbírálása nemleges, nem indokolt eü-i szempontból. Azonban az elutasítást minden esetben orvosi vizsgálat előzi meg.*” „*Egészségi állapota miatt indokolt terápiát, kezelést, gyógyszert minden beteg fogvatartott megkapja függetlenül, hogy vényköteles vagy sem a készítmény. A fogvatartottnak van lehetősége nem recept köteles fájdalomcsillapítót venni kérelmi lapon keresztül. Akut esetben soron kívül jön eü-re és ha indokolt, kap fájdalomcsillapítót. Ha orvoshoz jön fejfájásos panasszal, vagy fogfájással és szükséges, kap fájdalomcsillapítót, általában 1 hónapos tartási engedéllyel.*”

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának a gyógyszer- és gyógyászati segédeszköz ellátásáról szóló 18/2015. (II.10) OP szakutasítása 29. pontjának megfelelően csak a bv. orvos engedélye alapján tarthat magánál gyógyszert a fogvatartott. Az intézetben **nem tarthatják maguknál az asztmapumpát sem az arra szoruló fogvatartottak, ha rosszul vannak, kérniük kell.** Az asztmapumpákat az egészségügyi körleten tartják. Fontos lenne haladéktalanul elérhetővé tenni a felügyeletnél az asztmapumpát, hogy megelőzzék az esetlegesen súlyos kimenetelű rohamokat.

Az intézet válasza: „*Csak kiképzett személyzet kezelhet gyógyszert, így felügyelet nem! A fogvatartottnak asthma sprae van szüksége, bármikor kap az ápolótól, amennyiben ki van írva számára. Ellátása megoldott, csak nem kényelmes! Akut ellátás az intézetben a szakma szabályainak megfelelően történik.*”

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának a gyógyszer- és gyógyászati segédeszköz ellátásáról szóló 18/2015. (II.10) OP szakutasítása 28. pontja szerint: „Indokolt esetben a kiadagolt gyógyszer fogvatartottnak történő átadásában az egészségügyi szakdolgozó helyett - megfelelő oktatás és dokumentálás után - a biztonsági szakterület is közreműködik.” A vonatkozó szabályok tehát lehetővé teszik azt, hogy a nem kívánt, súlyos kimenetelű rohamokat megelőzzék az asztmapumpa felügyeletnél való elérhetőségével.

Az intézet tájékoztatása szerint átlagosan **28 cukorbeteg fogvatartott** tartózkodik az intézetben. Az étkezéssel kapcsolatos speciális ellátást az intézet orvosának véleményének megfelelően biztosítják. Bár maguknál tarthatják a cukormérő készüléket, **a megfigyelőknek több cukorbeteg fogvatartott számolt be arról, hogy nem kapnak elegendő stixet** ahhoz, hogy napi rendszerességgel tudják mérni a vércukorszintet a készülékkel. Erre csak akkor van lehetőségük, ha a hozzátartozóktól érkezik csomagban. **Amennyiben az egészségügyi körleten tartózkodnak, az inzulin náluk lehet, egyéb esetben a zárás után viszi az ápoló a zárkákhoz az inzulint, és az érintett fogvatartott a zárkán belül adja be magának a szükséges rendszerességgel.** Több cukorbeteg fogvatartott is panaszolta, hogy egyáltalán nem jut hozzá szőlőcukorhoz vagy csak csekély mennyiséget kapnak az egészségügyi személyzettől. Ez azért jelent számukra különös nehézséget, mert boltban nem lehet kapni szőlőcukrot és azt nem is lehet csomagban beküldeni.

Az egészségügyi körleten nagyon ingerszegény az élet. A zárkaajtó folyamatosan zárva van; a fogvatartottak elmondása szerint korábban nyitva volt, a parancsnok körülbelül egy éve rendelte el a folyamatos zárva tartást. A fogvatartottak részére nincs biztosítva, hogy foglalkozásokon részt

tudjanak venni, a könyvtárba is csak nagyon ritkán mehetnek le. A jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított szabadlevegőn tartózkodás nyújt egyedüli lehetőséget a körleten kívüli életre.

Az intézet utólagos, írásbeli tájékoztatása szerint: *"Az eü-i körlet napirendje és házirendje eltér a többi körletétől, itt a gyógyulás az elsődleges szempont. Itt csak olyan fogvatartottak vannak elhelyezve, akik közösségbe nem helyezhetők. Fekvőbetegek."*

A fogvatartottak megfelelő egészségügyi ellátása érdekében javasoljuk, hogy

(1) biztosítsanak érdemi pszichológiai terápiát a gyógyító-terápiás részlegben elhelyezett és az arra szoruló fogvatartottak számára;

(2) tegyék lehetővé, hogy a fogvatartottak minden esetben a lehető legrövidebb időn belül hozzájussanak a kért fájdalomcsillapítóhoz, görcsoldóhoz;

(3) emeljék a cukorbeteg fogvatartottaknak adott tesztcsíkok számát, hogy ezzel lehetővé váljon a folyamatos vércukorszint-mérés;

(4) valamint az őrszemélyzetnél legyenek elérhetők az asztmapumpák, hogy roham esetén ne járjon késedelemmel az egészségügyi részlegről történő beszerzés.

(5) Az emberséges és szakmai etikai normáknak megfelelő bánásmód valósuljon meg azáltal, hogy a főorvos tisztelettel és kellő gonddal foglalkozik a fogvatartottak panaszaival, és kezelést, vizsgálatot nem tagad meg a hozzá forduló fogvatartottaktól.

Az intézet parancsnokának válasza: *"Az egészségügyi ellátással kapcsolatosan nagyon ritkán érkezik részemre fogvatartotti panasz, azonban ezek a panaszok elsősorban arról szólnak, hogy nem a fogvatartott igényeinek, hanem orvos szakmai döntésen alapuló ellátásban részesülnek a fogvatartottak. Amióta a fogvatartotti foglalkoztatás törvény erejénél fogva elsődleges feladat, és a fogvatartottak kötelesek munkát végezni, azon fogvatartottak terjesztenek elő egészségügyi ellátással kapcsolatos panaszt, akik betegséget színlelve munkavégzés alól akarják magukat kivonni. Amennyiben nem kerülnek betegállományba, mivel ez nem indokolt, alkalom adtán elenyésző mértékben panaszt tesznek az egészségügyi részleg munkatársai iránt. Ezen panaszokat is minden esetben kivizsgálom és a vizsgálat eredménye alapján hozom meg döntésemet."*

A parancsnoki válasz azon fordulatát, hogy „amióta a fogvatartotti foglalkoztatás a törvény erejénél fogva elsődleges feladat”, a megfigyelők nem tudják értelmezni. Azt, hogy a fogvatartott a számára kijelölt munkát köteles elvégezni, a korábbi kódex is tartalmazta, a szabály legalább 40 éve változatlan. Olyat pedig a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői még soha nem tapasztaltak, hogy a fogvatartottak rendszerszinten megpróbálnák kivonni magukat a munkavégzés alól.

A BVOP válasza szerint: *„az Intézetben folyamatos az ápolói jelenlét, a sürgősségi egészségügyi ellátás lehetősége a nap bármely szakaszában adott, az ápoló bármikor néhány percen belül elérhető, szakszerű ellátásban részesíti a beteget.” „[A]z Intézetben biztosított a folyamatos vércukorszint mérés.” „Az asztma terápiában alkalmazott befújásos készítmények esetében az adagolás ajánlott gyakoriságának túllépése akár életveszélyes szívritmuszavart is eredményezhet, amelynek észlelésére és ellátására a felügyelet szakmailag nem kompetens. [...] Fentiekre tekintettel orvosszakmai szempontból nem indokolt a javaslatnak megfelelő eljárásrend kialakítása.”*

V. Munkavégzés

A fogvatartottak 62%-a (444 fő) van munkáltatásban. Napi 8 órás, 6-14 és 14-22 óráig terjedő műszakokban dolgoznak. A délelőtti műszakban az egyik külső helyszínen dolgozók hajnali 3 órakor ébrednek és napi szinten 2-2 órát utaznak a munkahelyre és vissza, ami kétségesse teszi, hogy elegendő idejük jut-e pihenésre, evésre, tisztálkodásra és alvásra. A nyolcórás műszakban két 5 perc és egy 20 perc időtartamú szünet áll rendelkezésre. Az intézet tájékoztatása szerint a fogvatartottak min. 202 forint/óra, segédmunkások esetében min. 206 forint/óra bérezésre jogosultak. Az intézet területén papíruzem, faüzem, drótüzem és kertészet működik. A papíruzemben csoportszorzó alapján változhat a bérezés a legyártott termékek függvényében. A 10 napos betanulási időszakban tanulószorzóval kalkulálják a bért. A túlóra nem jellemző ezeken a munkáltatási helyszíneken.

Előzetes letartóztatásban lévőek kérelmi lapon jelezhetik munkavállalási szándékukat, erre az intézet szabad munkahely függvényében biztosít lehetőséget. Terápiás foglalkoztatást nem tud biztosítani.

Több dolgozó fogvatartott számolt be arról, hogy meglepetésszerűen érték őket az intézet által foganatosított levonások, azokról nem kapnak részletes tájékoztatást. Javasoljuk, hogy nyújtsanak részletes tájékoztatást a fogvatartottaknak az intézet által foganatosított, munkadíjból való levonásokról havi rendszerességgel.

A BVOP válasza szerint „[a] fogvatartottak az elszámolt munkadíjukról a jogszabályoknak megfelelően havonta kimutatást kapnak.”

A munkahelyi műszakokat megelőzően és követően esetlegesen választanak ki a dolgozó fogvatartottak közül egy 7-8 főből álló dolgozó fogvatartotti csoportot (egyes fogvatartottak elmondása szerint szimpátia alapján zajlik a szelekció, mások pedig megemlézték, hogy a roma származású fogvatartottakat számottevően többször motozzák), akiket teljesen meztelenre vetkőztetve motoznak át az erre a célra berendezett, egymástól falakkal elválasztott motozó helyiségben. A **motozás** során guggoltatják is a fogvatartottakat a motozó fülkékben elhelyezett tükrök előtt, testüregét nem motoznak. A motozás 4-5 ór jelenlétében zajlik. Néhány fogvatartott számolt be arról, hogy **bizonyos örökre jellemző, hogy gúnyos megjegyzéseket tesznek, megalázva ezzel az érintett fogvatartottakat.** Az egyik fogvatartott elmondása szerint egy nem magyar állampolgárságú fogvatartott motozása során a személyzet egy tagja „*már ebben a csoportban is van egy migráns*” megjegyzéssel fejezte ki a fogvatartott hovatartozásával kapcsolatos ellenérzését. **A motozás egyébként is kiszolgáltatott helyzete súlyosbítja a megalázó bánásmód hatását, annak verbális eszközei is kerülendők.**

Annak érdekében, hogy megszűnjön a munkáltatás előtt és után folytatott motozásra nézve az etnikai hovatartozás és fogvatartotti magatartásra alapozott szelekció, javasoljuk az intézet parancsnokának, hogy hozzon létre rotációs rendszerű kiválasztást biztosító szabályozást, és biztosítsa a motozás során előforduló megalázó bánásmód felszámolását.

A BVOP válasza: „A BVOP ellenőrzése a motozások tekintetében azt az eljárásrendet tapasztalta, amit a MHB javaslata megfogalmazott. Az előjáró rendszeres ellenőrzései folyamatosan biztosítják a jogszerű végrehajtást.”

Az intézetben belüli munkáltatási helyszínek üzemeltetéséért az illetékes munkáltató cégek felelősek. A Vajda Papír Kft. által üzemeltetett **papíruzemben** jelentős a porszennyezés. A zaj- és porszennyezést évente vizsgálják. Az ott dolgozó fogvatartottak ugyan **kapnak porszűrő, munkavédelmi maszkot, az elmondásuk szerint rossz minőségű, valódi egészségmegőrző hatása nincs. Javasoljuk, hogy az intézet vezetése lehetőség szerint érje el a papíruzemet üzemeltető Vajda Papír Kft.-nél, hogy biztosítsanak az egészségkárosodást hatékonyan megelőző pormaszkokat minden ott dolgozó fogvatartott számára.** Továbbá az egyik fogvatartott elmondása szerint nem mindenki kap pormaszkot. Amikor ezt jeleztük az intézet parancsnokának, azt válaszolta, hogy a munkavédelmi előírások betartása néhány éve kikerült az intézet hatásköréből, azért a Vajda Papír Kft. felelős, így nem tehet semmit ez ügyben. **A papíruzem mosdójában rendkívül rossz fizikai és higiéniai körülményeket találtak a megfigyelők, melyek a lenti képeken láthatók. Ezt a helyzetet haladéktalanul orvosolni kell.**

A BVOP tájékoztatása szerint a látogatást követően „a papírium WC-jének felújítása megtörtént, annak higiéniai állapota megfelelő”.

„a Vajda Papír Kft-nél az egészségügyi és munkavédelmi szabályoknak megfelelő pormaszkokat alkalmaznak, azt dokumentált módon biztosítják a fogvatartottak részére, használatukat megkövetelik a dolgozó fogvatartottaktól.”

A látogatást követően felújított mosdók (a BVOP felvételei)

A Nosztra Kft. által üzemeltetett **faüzem** munkaterületét 5-6 évvel ezelőtt bővítették ki az üzemépülethez csatlakozó külső udvarral. Az intézet munkatársának tájékoztatása szerint betartják a fogvatartottak biztonságát garantáló, munkavédelmi előírásokat. Az egyik fogvatartott ezzel szemben arról mesélt, hogy az egyik dolgozó fogvatartott ujját egy gép levágta a látogatás előtt két évvel. Elmondása szerint az ügyet „eltussolták”, fegyelmi papírt írtak alá az érintett fogvatartottal, rá hárítva a felelősséget.

A **drótüzemben** 92 decibel mértékű a hangártalom, ezzel szemben fültokkal biztosítják a védelmet.

A **kertészetben** termesztett zöldségeket, gyümölcsöket beforgatják az intézeti étkeztetésbe. Általában 5-6 fogvatartott dolgozik a kertészetben folyamatos felügyelet mellett, nagyobb munkák, például kaszálás esetén több fogvatartottat is munkába állítanak itt. A kertészet melletti kis épületekben baromfit és sertést tenyésztnek. A kertészetben dolgozó fogvatartott elmondása szerint reggel 6 órától 14 óráig dolgoznak.

A **külső munkáltatási helyszínekre** (pl. Pilisvörösvár) hozzávetőlegesen két óra alatt jutnak el az ott dolgozó fogvatartottak. **A kisebb, négyszemélyes rabomobilok komoly biztonsági aggályokat ébresztenek: a fogvatartottak kemény fapadon ülnek bennük, biztonsági övek nincsenek elhelyezve ezeken a padokon.** A nagyobb méretű rabomobilban két-két fogvatartottat bilincselnek egymáshoz a kezüknél. A kisebb rabomobilokban utaztatott fogvatartottak hangot adtak annak a panaszuknak, hogy nem érzik biztonságosnak a gépjárművet, ami a biztonsági öv hiányában reális félelemnek minősíthető. **Üdvös lenne, ha az intézet kiküszöbölné a fogvatartottak szállításával kapcsolatos biztonsági aggályokat a rabomobilok biztonságos szállítását célzó átalakításával.**

A BVOP tájékoztatása a látogatást követő változásokról:

„A régi kis rabszállító gépjárművek cseréje folyamatos az új, a javaslatnak megfelelő, biztonsági övvel felszerelt gépjárművekre. 2016. július 4-én és augusztus 8-án 2 db cseréje valósult meg.”

Több dolgozó fogvatartott arról számolt be a megfigyelőknek, hogy ha problémájuk adódik a munkáltatási területen, azt nem jelzik a személyzet tagjai felé attól tartva, hogy szankcióként megvonják tőlük a munka lehetőségét. A panaszok jelzése nem lehet formális vagy informális szankciók alapja.

A szállításkor az örök szemet hunynak a fölött, hogy néhány fogvatartott dohányzik – bár egyébként szállítás közben nem lehetne dohányozni –, és emiatt a nem dohányzó fogvatartottak is ki vannak téve a passzív dohányzásnak.

VI. Fenyítések, jutalmazás, panasz

Magánelzárást 2015-ben 21 fegyelmi ügyben alkalmaztak.

Jellemzően tiltott tárgy birtoklása és fogvatartott társ terhére elkövetett erőszak okán szabják ki. A leghosszabb magánelzárás **időtartama a törvényi maximum, 20 nap volt.** A fegyelmi elkülönítésekről az intézet nem vezet nyilvántartást. Az elkülönítést megelőzően minden esetben megtörténik az orvosi vizsgálat az intézet tájékoztatása szerint. A magánelzárásban és fegyelmi elkülönítésben lévő fogvatartottak is szabadlevegőn tölthetnek napi 1 órát a jogszabályi rendelkezésekkel összhangban.

A magánelzárást rendkívül rossz fizikai körülmények között hajtják végre. A szűkös zárkában elhelyezett fa- vagy műanyag ülőpadra ülhet a fogvatartott nap közben. Az intézet munkatársának tájékoztatása szerint körülbelül másfél éve változott az a korábbi gyakorlat, hogy az ágy neműt csak éjszakára vitték be. Ez a változás üdvös, azonban a magánzárkákban talált körülmények továbbra is megalázóan minősíthetők. **Javasoljuk, hogy a fegyelmi körlet zárkáiban biztosítsanak elfogadható körülményeket.**

A BVOP tájékoztatása szerint a fegyelmi zárkák teljes felújítása folyamatban van.

A 2015-öt megelőző évekhez képest **csökkent a kimaradás és eltávozás alkalmazásának száma**, az elmúlt évben 56 fogvatartott számára engedélyeztek eltávozást, és 3 fő számára kimaradást. A jogszabályi változások tükrében ez meglepő, hiszen a differenciáltabb rezsimszabályozás a korábbiakhoz képest szélesebb fogvatartotti kör számára adna lehetőséget kimaradások és eltávozások engedélyezésére. Látogató intézeten kívüli fogadására 5 fő kapott engedélyt.

Az intézet épületének minden szintjén található különálló **panaszláda** az intézet parancsnokának, a reintegrációs tisztnek és a lelkesnek címzett panaszok számára. Az elmúlt évben 350 panasz érkezett az intézet vezetése felé a fogvatartottak részéről. Az intézet tájékoztatása szerint ezek a panaszok elsősorban a zsúfoltság, poloskák zárkában való megjelenése és az egészségügyi ellátás kapcsán fogalmazódtak meg.

A törvényességi felügyeletet gyakorló **ügyészek** (a Pest Megyei Főügyészség 3 ügyésze és egy alügyésze) heti rendszerességgel tesznek ellenőrző látogatást az intézetben előzetes bejelentés nélkül. A megfigyelő csoport tagjai beszélgettek a látogatás napján épp jelen lévő ügyésszel, aki 2014 óta jár az intézetbe, és „elégé kedvelhető szektor”-nak tartja a büntetés-végrehajtást. Elmondása szerint szűrőpróbaszerűen beszélget esetlegesen kiválasztott fogvatartottakkal; az egyes fogvatartottaknak kérelem alapján jogi tájékoztatást nyújt a büntetőügyük kapcsán; valamint panasz esetén személyes meghallgatás keretében hallgatja meg őket. Az ügyész ez utóbbi lehetőség kapcsán arról számolt be, hogy **csak akkor beszélget a panaszát jelző fogvatartottal az őrszemélyzet jelenléte nélkül, ha az érintett fogvatartott kifejezetten jelzi erre vonatkozó kérését.**

Az őrszemélyzet jelenléte nélkül ügyésszel folytatott beszélgetés kifejezett kérelemhez kötésének gyakorlata korlátozó hatással lehet arra, hogy a fogvatartott szabadon gyakorolhassa az ügyésszel való bizalmas konzultációhoz fűződő jogát, visszatarthatja az ügyésszel való konzultációtól, hiszen az őrszemélyzet pontos értesül minden esetben arról, hogy mely fogvatartott kérte kifejezetten a négy szemközti meghallgatást. **Fogvatartotti panasz esetén a bizalmas konzultáció lehetőségének főszabálynak kell lennie az egyes konkrét esetekben szükségessé váló felmerülő biztonsági óvintézkedések mellett.**

VII. Kapcsolat a külvilággal, védővel

A beszélőre, a csomagfogadásra és a telefonálásra a jogszabályi rendelkezésekben meghatározottak szerinti gyakorisággal és időtartamban van lehetőség. A **telefonálásra** az enyhe rezsimben fogvatartottak számára heti 5 x 10 perc áll rendelkezésre, ami az általános rezsim esetén heti 3 x 10 perc, a szigorú rezsim esetén pedig heti 2 x 10 perc. Bár nem intézeti kompetencia, de fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a más intézetekben meghallgatott és a Magyar Helsinki Bizottság Emberi Jogi Tanácsadó Programjához forduló fogvatartottakhoz hasonlóan a Márianosztrai Fegyház és Börtönben fogva tartottak közül is **sokan panaszkodtak a mobiltelefonok bevezetése óta jelentősen megemelkedett tarifákra.**

A beszélő **minden esetben asztali beszélőt** jelent, kényelmesen ülhetik körbe a fogvatartottak és hozzátartozóik az erre kialakított asztalokat. Beszélőre az enyhe rezsimben fogvatartottak számára havonta 2 alkalommal 90 perc áll rendelkezésre, ami az általános rezsim esetén havi egy alkalommal 75 perc, a szigorú rezsim esetén pedig havi egy alkalommal 60 perc. A kapcsolattartókkal fizikai kontaktusra az érkezéskor, illetve távozáskor üdvözlés keretében van lehetőség. **A megfigyelők pozitív gyakorlatlan értékelik, hogy a 6 év alatti gyermekeket a beszélgetés során végig ölben tarthatják a fogvatartottak.** Egy beszélő alkalmával átlagosan 2-3 kapcsolattartó érkezik egy-egy fogvatartotthoz; a beszélőre használt helyiség egyszerre 100 fő befogadására alkalmas, 20 fogvatartott a jogszabályi előírásoknak megfelelően legfeljebb 4

hozzátartozót fogadhat. A látogatók semmit nem adhatnak át a fogvatartottaknak, és közös étkezésre sincs lehetőség. A fogvatartott átadhat kisebb tárgyakat, ajándékokat a hozzátartozóknak, amennyiben erre engedélyt kap. A beszélő előtt és után is motozás alá vetik, és levetkőztetik a fogvatartottakat.

Az intézet arról tájékoztatott, hogy nem ritka, hogy a kapcsolattartók 300 kilométeres távolságban laknak, de előfordul az is, hogy 5-600 kilométerre. Ebből fakadóan sokakat érint **a családtól való távollét, a ritka kapcsolattartás** problémája.

A **levelezés** kapcsán kevés panasz érkezett be a megfigyelőkhöz a fogvatartottaktól.

Azonban egy fogvatartott elmesélte a megfigyelőknek, hogy többször visszaküldték a kapcsolattartó által **beküldött pénzt** indoklás nélkül. Amikor rákérdezett ennek okára a reintegrációs tisztánél, azt a választ kapta, hogy nem volt kiolvasható a feladó neve. Annak, hogy időben, vagy a visszaküldést követően néhány nappal később érkezik meg a hozzátartozó által küldött pénz, kiemelkedő jelentősége van különösen akkor, amikor alapvető szükségletek kielégítését szolgáló árucikkeket kell beszereznie a fogvatartottnak, és amennyiben lemarad a soros kiétkeztetésről, csak egy héttel később nyílik újra lehetősége a vásárlásra.

A **védőjükkal** korlátlan rendszerességgel és időtartamban konzultálhatnak a fogvatartottak. Az ügyvédi beszélők alkalmasak arra, hogy az egyes fogvatartottak egymástól elkülönülten, bizalmas körülmények között konzultálhassanak a védőkkel.

Kiétkezésre heti rendszerességgel van lehetőség. Meghatározott napokon, körleteknek, körletrészeknek megfelelő beosztásban érhető el. Az intézet tájékoztatása szerint heti egy alkalommal minden fogvatartott lejut a Bv. Holding Kft. ellenőrzése alatt működő boltba. A látogatás időpontjában szabad piaci árakkal dolgozik a bolt, az egységes árak megállapítása folyamatban van. A fogvatartottak elmondása szerint esetlegesen alakul, hogy délelőtt vagy délután van nyitva a bolt, **előfordul, hogy bizonyos fogvatartottak nem jutnak sorra.** A megfigyelők a boltban árlistát nem találtak, a zöldség és gyümölcs ára pedig fel sem volt tüntetve, az eladó csak külön kérésre tudta megmondani. Volt olyan fogvatartott, aki arról számolt be, hogy esetleges az árazás: egyik héten kétszer annyit kértek egy borítékért, mint az azt megelőző alkalommal. Amikor ezt szóvá tette, az olcsóbb tarifát számították fel neki. **Javasoljuk, hogy a boltban függeszzenek ki egy minden termék árát tartalmazó árlistát.**

A BVOP válasza: „A MHB látogatását követően intézkedés történt az árlista boltban való kifüggesztésére, a frissáru árainak feltüntetésével, illetve a BVOP utasította az Intézetet arra, hogy az árlista a körlet faliújságján és a zárt láncú televízió rendszeren is olvasható legyen. A bolt az árukészletet bővítette.”

Az intézetben nem működik társadalmi kötődés program (amelynek keretében a jogszabályi rendelkezések alapján az elítéltek jogosultak lennének pl. eltávozásra, tanulmányok folytatására az intézeten kívül, vagy felügyelet nélkül külső munkahelyen dolgozni). A reintegrációs terv kialakításában részt vesznek a pártfogók, akik egyenként 70-80 fogvatartott ügyéért felelősek.

A BVOP tájékoztatása szerint: „Az Intézet tájékoztatása szerint a Társadalmi Kötődés Programba – annak szigorú bekerülési szabályai miatt – jelenleg nincs arra alkalmas fogvatartott. (mindösszesen 187 börtön fokozatú elítélt van elhelyezve az intézetben). Reintegrációs őrizetbe 5 esetben kérelemre, 3 esetben hivatalból kezdeményezett behelyezést az Intézet. A bv. bíró döntése szerint 1 esetben került engedélyezésre a reintegrációs őrizet. Enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alá 3 fogvatartott került, 18 fő átmeneti részlegen tölti a büntetését.”

VIII. Művelődés, oktatás, vallás, sport

A **szabadidős tevékenységek** megszervezésére és lebonyolítására kulturális részleget működtet az intézet, ahol négy tanterem, egy tanműhely, egy barkácsolóműhely, egy könyvtár és egy stúdió található. A stúdióból zárt televíziós csatornán sugározzák a fogvatartottak által készített informatív képűségeket és szerkesztett műsorokat. A könyvtárban hozzávetőlegesen 15.000 kötet érhető el; heti egy alkalommal jelezhetik a fogvatartottak a könyvtár látogatásának igényét, ami heti két alkalommal áll nyitva 7-15, illetve 8-17 óráig. A kulturális részlegen zene-, sakk-, rajz- és kézműves szakkörön és filmklubon vehetnek részt a fogvatartottak. Havonta egy alkalommal

csoportos foglalkozást tartanak a nem magyar állampolgárságú fogvatartottak számára nyelvoktatás és a magyar kultúra ismertetése céljából (ezek kis létszámú foglalkozások, minthogy a fogvatartottak kevesebb, mint 5 %-a idegen állampolgárságú). Ezen kívül szabadulásra felkészítő foglalkozás, befogadó és munkaerőpiaci foglalkozások zajlanak.

Oktatás felzárkóztató csoportban zajlik 3 hetente 3 alkalommal különböző időpontokban; valamint 7., 8. és 9. osztályos csoportokban

heti 2-3 alkalommal. Elérhető érettségire való felkészítés, számítógép-, karbantartó-, kőműves-, burkoló és festőtanfolyam, melyek elvégzésével OKJ-s oklevelet kapnak a tanfolyamokon résztvevő fogvatartottak. Az érettségi felkészítőt az intézet nem tudja biztosítani, azt a Váltó-Sáv Alapítvány munkatársai tartják aktuálisan két fő számára heti egy alkalommal. A látogatás időpontjában 174 fogvatartott vett részt az oktatásban, közülük 121 fő nem dolgozó fogvatartott.

A fogvatartottak kérelem alapján vehetnek részt az intézetben tartott **vallási foglalkozásokon**. Egyéni lelki gondozásban részesülhetnek a megjelölt vallási közösség képviselőjénél, amely lehetőség azok számára is nyitott, akik a közösségi foglalkozásoktól el vannak tiltva biztonsági okból. Évente egy alkalommal van lehetősége egy 6-8 fős, keresztény gyülekezethez tartozó fogvatartottakból álló csoportnak, hogy részt vegyen egy vallási tárgyú hétvégi eltávozáson, ahol a záró misén jelen lehetnek a hozzátartozók. A résztvevőket a lelkész választja ki.

A zárkákban 61 intézeti tulajdonban lévő és 70 fogvatartotti tulajdonban lévő **televízió** van elhelyezve. A megfigyelők arról a rendszeres gyakorlatról kaptak információt a fogvatartottaktól, hogy a zárkák ellenőrzése során hiányt, rendetlenséget tapasztaló őrszemélyzet szankcióként eltávolítja a televíziót a zárkákból. Ez nem szerencsés gyakorlat annak fényében, hogy a zsúfolt zárkákban a televízió nagy jelentősége van az idő eltöltésében különösen a nem dolgozó fogvatartottak esetén.

A **sétaudvaron** a fogvatartottak szabadon használhatják az oda telepített szabadtéri testedző eszközöket. Salakos futballpályán, alkalmanként asztalitenisz és futballbajnokságokon sportolhatnak, valamint a **jól felszerelt konditermekben**, melyet a megfelelő egészségi állapotban lévő fogvatartottak térítési díj ellenében, vagy jutalomként vehetnek igénybe. 2015 augusztusától a látogatás időpontjáig 119 fogvatartott kapott engedélyt a konditerem használatára jutalomként. A térítési díj fizetésének kötelezettsége jelentősen, mintegy harmadára visszavetette a kondicionáló termeket rendszeresen használók számát, az intézet tájékoztatása szerint átlagosan 40-50 fő használja azóta.

IX. Egyéni panaszok

Az alábbiakban a külön meghallgatott fogvatartottak a fogvatartási körülményekkel kapcsolatos egyéni panaszai olvashatóak. A fent már jelzett általános problémákra vonatkozó panaszokat megosztó fogvatartottak beszámolóit az alábbiakban már nem szerepelnek. A panaszokat nem a beszélgetések sorrendjében ismertetjük.

Fogvatartott 1: Elmondása szerint van két gyermeke, akikkel nem tudja tartani a kapcsolatot. A két gyermek már fogvatartásának megkezdése előtt is állami nevelésben volt, de tudta velük tartani a kapcsolatot, kapott róluk felvilágosítást. Intézetbe kerülése után a gyermekeket külföldi személyek fogadták örökbe, tudomása szerint most Olaszországban élnek. A fogvatartott már megkereste a miskolci gyámhivatalt annak érdekében, hogy tájékoztatást kapjon gyermekei elérhetősége és hogyléte felől, de nem válaszoltak neki. Szeretné, ha a bv. intézet segítene neki abban, hogy az örökbefogadó szülőkkel felvehesse a kapcsolatot.

A fogvatartott jelezte továbbá, hogy még 2014-ben lejárt a személyigazolványának érvényességi ideje, de azóta sem intézkedett a bv. intézet érvényes személyigazolvány készítése iránt. Elmondása szerint ez a körülmény hátráltatja őt hivatalos ügyeinek intézésében is. Szeretné, ha a bv. intézet intézkedne érvényes személyigazolvány készítése iránt.

Fogvatartott 2: A fogvatartott élete és testi épsége, elmondása szerint, állandó veszélyben van az intézetben. Állítása szerint néhány fogvatartott társa, akivel konkrétan konfliktusba került korábban, olyan híreket terjeszt róla és családtagjáról (aki szintén fogvatartott), amelyek miatt a többi fogvatartott is ellenséges lett vele szemben. Ez az ellenséges viszony odáig fajult, hogy nem mer szabad levegőn tartózkodáson részt venni, a boltba, orvoshoz vagy fürödni menni, mert félti az életét és testi épségét. Kérlemzte más intézetbe való átszállítását, de kérelmét elutasították. Ezen kívül szükséges lenne átszállítani kontrollvizsgálatra őt az IMEI-be, hogy felülvizsgálják egy korábbi sérülése kezelésének eredményét. Szeretné, ha áthelyeznék más bv. intézetbe; és átszállítanák őt az IMEI-be a kontrollvizsgálatra.

Az intézet tájékoztatása szerint a fogvatartott átszállítási kérelmét a BVOP engedélyezte, így időközben – kérelme alapján - végleg másik intézetbe került átszállításra.

Fogvatartott 3: A fogvatartott a fent említett társához hasonlóan panaszkodott arra, hogy élete és testi épsége állandó veszélyben van az intézetben. Elmondása szerint a fent említett fogvatartott társával együtt nyújtották be áthelyezés iránti kérelmüket, de ő nem kapott választ. A személyzet tagjai szerint tőle nem is érkezett kérelem. Szeretné, ha áthelyeznék másik bv. intézetbe, lehetőleg Szegedre, hogy közel lehessen családjához.

Az intézet tájékoztatása szerint a fogvatartott átszállítási kérelmét a BVOP elutasította a kérelmet megalapozatlannak ítélve, a fogvatartott a döntést tudomásul vette, panasszal nem élt. Időközben másik körletrészre került áthelyezésre, munkába állításra terjesztett elő kérelmet, melynek elbírálása jelenleg folyamatban van.

Fogvatartott 4: A fogvatartott elmondta, hogy büntetésének megkezdését követően tönkrement a gyomra. A tököli bv. kórházban kivizsgálták, és fűszer- valamint zsírmentes diétát javasoltak neki. Állítása szerint gyakran előfordult, hogy nem diétás ételt adtak neki, sőt egy ideje már rendszeresen az általános étrend szerint járó ételt kapja, aminek következtében folyamatos anyagcserezavarokkal küzd. Szeretné, ha a fűszer- és zsírmentes diéta szerinti étkezését biztosítanák. Elmondta továbbá, hogy körülbelül egy hónapnyi munkavégzés után kivették a munkáltatásból. Állítása szerint ennek nem volt egészségügyi indoka. Kérlemzte ismételt munkáltatását, de nem engedélyezték számára. Szeretne ismét dolgozni.

Továbbá panaszolta a fogvatartott, hogy kérelmezte a szegedi bv. intézetbe történő átszállítását, de kérelmét elutasították arra hivatkozva, hogy a márianosztrai intézetben iskolai oktatásban vesz részt, de elmondása szerint ez nem igaz. Szeretné, ha átszállítanák a szegedi bv. intézetbe, hogy közelebb

lehesse a családjához, mert jelenleg a nagy távolság miatt csak háromhavonta tud találkozni családtagjaival.

A fogvatartott az előbbi panaszaival kapcsolatban szeretne egy személyes elbeszélgetést kérni az intézet parancsnokától.

Az intézet tájékoztatása szerint a parancsnok helyette többször meghallgatta a fogvatartottat a parancsnok jogkörében annak távollétében. Parancsnoki meghallgatása megtörtént, melyen előadta, hogy nem kéri elszállítását, szeretne Márianosztrán maradni, és munkába állni. Munkáltatásba került az intézet karbantartó műhelyében.

Fogvatartott 5: A fogvatartott cukorbeteg, aki folyamatos inzulin-adagolásra szorul. Legutóbb 2016 februárjában volt vérvételen, mert szakorvosi javaslatra fél évente vizsgálatra kell járnia. A fogvatartott panaszolta, hogy az orvosi kivizsgálás eredményét jóval a vizsgálat után, védőjének közbenjárására kapta meg. Elmondta továbbá, hogy állapotáról nincs lehetősége konzultálni a bv. intézet orvosával, különösen aggasztja, hogy nem kap személyre szabott diétás étrendet és nincs lehetősége arra, hogy dietetikus szakorvossal egyeztessen étrendjéről, inzulin-adagolásáról. Rendszeresen kell mérnie vércukorszintjét, az ehhez szükséges gép rendelkezésére áll, de a kellő mennyiségű tesztcsíkot az intézet nem biztosítja számára, azt a családja küldi neki csomagban. Panaszolta továbbá, hogy gyakori vércukorszint-ingadozásai miatt szüksége lenne szőlőcukorra, erről szakorvosi igazolása is van, de nem tud hozzájutni, mert azt a tájékoztatást kapta, hogy letéti pénze terhére az intézet nem tudja azt számára beszerezni, a boltban nem lehet kapni, csomagban pedig nem lehet beküldeni.

Fogvatartott 6: A fogvatartott ekcémában szenved, ezen kívül gombás a lába. Elmondása szerint mindig „könyörögnie kell” az orvosnak, hogy írjon fel neki kenőcsöt a lábára. Az egészségügyi személyzet azt mondja neki, hogy letéti pénzén tudna vásárolni kenőcsöt, valamint javasolták, hogy azt családja küldje be neki csomagban. További panasza volt, hogy bár zsír- és fűszermentes diétán van, nem kapja rendszeresen a diétás étrendet.

Fogvatartott 7: A fogvatartott jelezte, hogy szakorvosi javaslatra napi rendszerességgel kell mérnie a vércukorszintjét, és ehhez szüksége lenne megfelelő mennyiségű tesztcsíkra. Elmondása szerint, annak ellenére, hogy jogosult lenne közgyógyellátás keretében térítésmentesen kapni a tesztcsíkokat, az intézet orvosa mégsem írja fel neki a szükséges mennyiségben, ezért kénytelen a családját megkérni, hogy küldjék be neki csomagban. Szeretné, ha megkapná a szükséges mennyiségű tesztcsíkot a közgyógyellátás keretében.

Elmondta továbbá, hogy az IMEI-ben neuropátiás fájdalom szindrómát állapítottak meg nála és javasolták neki saját cipő viselését. Ennek ellenére, a bv. intézet orvosa ezt nem engedélyezte számára, döntését nem indokolta. Szeretné, ha engedélyeznék számára saját cipő viselését.

Az intézet válasza szerint a tesztcsík rendelése, a fogvatartott jelzése alapján, kizárólag szakorvosi javaslatra történik. A fogvatartott anyagát 2016. 06. 24-én a diabetológus szakorvos felülvizsgálta, azóta annak megfelelően közgyógyellátás keretében kapja a tesztcsíkokat. Nem kapott javaslatot civil cipő viselésére sem az IMEI-től, sem a központi kórháztól, a kórház körleten van elhelyezve, ahol papucsban tartózkodik.

Fogvatartott 8: A fogvatartottnak, elmondása szerint, több agyvérzése is volt. Az intézetbe történő befogadása előtt már kezelték a tököli bv. kórházban, ahol infúziós kezelést is kapott, és javasolták az egészségügyi körleten való elhelyezését. Az intézetbe való befogadása során átadta a szakorvosi javaslatot, ráadásul akkor már egyik keze nagyon gyenge volt, egyik lába pedig lebénult. Ennek ellenére normál zárkában helyezték el, tizenegy zárkatársa mind dolgozó volt. Néhány hónappal befogadását követően egyszer az IMEI-ben is kivizsgálták, ott is az egészségügyi körleten való elhelyezését javasolták, de csak hónapokkal ezután helyezték át a normál zárkából. Jelenleg az egészségügyi körleten van elhelyezve. Még a tavalyi évben kérelmezte a nagyfai bv. intézetbe történő átszállítását, de nem engedélyezték számára, arra való hivatkozással, hogy nincs szabad férőhely.

Fogvatartott 9: A fogvatartott 2016. február óta van az intézetben, korábban máshol töltötte a szabadságvesztését. A befogadása óta ügyésszel nem találkozott. Korábban Sopronköhidán volt, nem érti, miért szállították át, ott sokkal jobbak voltak a körülmények („ehhez képest egy szálloda”), dolgozott is.

Nincs szabadidős program, hiányolja a sportot, foglalkozásokat. („Olyan, mint egy kriptá.”) Elmondta, hogy könnyebb lenne mindenkinek, ha több lehetőség lenne a sport- és egyéb programokon való részvételre. „Mennyivel egyszerűbb lenne, lemegyek, lefutballozok, aztán legyúrok és mindenkinek könnyebb lesz”.

Fogvatartott 10: A fogvatartott első büntényes elkövető. Enyhébb rezsimben van elhelyezve, havi 2 beszélője lehet, a legutóbbit nem engedélyezték. Nem engedélyezik a 2 órás "kinti beszélőt" sem, holott elmondása szerint 15-20 dicsérete van, fegyelmije nincs.

Fogvatartott 11: A fogvatartott a gyógyító-nevelő csoportban van elhelyezve. Legfőbb panasza, hogy a gyógyító-nevelő körleten csak egy órára nyitják ki az ajtókat, állítása szerint a nap többi részében (a szabadlevegőn tartózkodás idejét nem számítva) le vannak zárva. Állítása szerint a konditermet nem használhatja. Panaszkodott a körülményekre (WC, berendezések állapota), ki is festené a zárkát, ha anyagot kapna hozzá. Ki szeretné húzatni a fogát, de nem vitték még le a fogorvoshoz (a látogatást nem sokkal megelőzően jelezte), valamint panaszkodott az orvosnőre is, aki azzal reagált a megkeresésére, hogy „menjen ki”.

Az intézet válasza: „Számos zárkán kívüli tevékenységre van lehetőség, de a gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartottaknak külön is szervezünk foglalkozásokat. Heti rendszerességgel pszichológusi, reintegrációs tisztai csoportfoglalkozás van, továbbá könyvtárlátogatás, kézműves foglalkozás, egyéni igény esetén jobb agyféltekés rajzsakkör. Mindezeket túl a részlegen elhelyezett elítéltek napi szintű reintegrációs tisztai foglalkozást igényelnek.

A kondicionálóterem használata többletszolgáltatásnak minősül, amit díjazás ellenében vehetnek igénybe az elítéltek. Az engedély kiadását orvosi vizsgálat is megelőzi. Nevezett nem élt ilyen irányú kérelemmel. A zárka meszelése márciusban megtörtént, az elítéltek saját maguk, saját igényük szerint kimeszelték a zárkát, így a panasza érthetetlen. Továbbá jelenleg folyamatban van az egész fegyház részleg átalakítása, ezzel együtt a meszelés is.

A fogvatartott fogászati panasszal csak 2016. 05. 07-én jelent meg eü-i osztályon ahol akkut ellátását kapott. Fogorvoshoz 18-án került 06.06-i, kontrollját már lemondta.

Rendelésen 2016-ban 5 alkalommal volt, panaszának megfelelően ellátásra került minden alkalommal.”

Fogvatartott 12: A fogvatartott 2 éve van Márianosztrán. Nincs munkája, pedig nagyon szeretne dolgozni. Jelezte panaszait arról, hogy a körülmények retteneteseek, a WC-n nincs függöny sem, a konnektor kilóg a falból, élet- illetve balesetveszélyes, ezt többször jelezték, de nem javították meg. Panaszolta, hogy minden nap borotválkozni kell, és csak havonta 3 darab eldobható borotvát kapnak. Elmondása szerint nem mehet az udvarra sétálni, aki nincs megborotválkozva. Egy alkalommal, amikor feliratkozott egészségügyi vizsgálatra, csak 2 héttel később jutott el az orvoshoz.

Fogvatartott 13: Egy alkalommal vitték le a dühöngőbe, 6 órán át tartották ott meztelenül, összebilincselve a lábait és kezeit. Ezután további 12 órára felvitték a zárkájába, ott maga alá vizelt. Állítása szerint „Nincs olyan nap, hogy valakit ne vernének meg.”

X. Javaslatok az intézet számára

1. Javasoljuk, hogy az intézet haladéktalanul számolja fel az embertelen, megalázó bánásmód gyakorlatát a személyi állomány verbális és fizikai erőszakot alkalmazó tagjainak azonosításával, felelősségre vonásával és szükség esetén elbocsátásával.
2. A bántalmazás megelőzése érdekében helyezzenek el felvétel rögzítésére alkalmas kamerákat a dühöngő előterében és az ún. „buszmegállóban”. Javasoljuk, hogy az intézet parancsnoka írja elő, hogy az érintett helyiségekben elhelyezett kamerák folyamatosan rögzítsék a fogvatartottak jelenlétében zajló eseményeket.

A BVOP válasza: „A BVOP országos szinten megvizsgálta az ön- és közveszélyes fogvatartott elhelyezésére szolgáló zárkák alkalmazásának mértékét. Megállapítást nyert, hogy a MHB által vizsgált időszak vonatkozásában összesen – beleértve az Intézet 56 főre vonatkozó adatszolgáltatását is – 192 esetben vált szükségessé a speciális zárka alkalmazása.

Mindemellett utasítottam az Intézet parancsnokát a jelenlegi gyakorlat soron kívüli felülvizsgálatára, valamint az említett speciális zárka kivételesen indokolt esetben történő használatára.”

„A MHB javaslatával mind az Intézet vezetése, mind a BVOP egyetért. Az ön- és közveszélyes fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárka előterének folyamatos megfigyelésére rögzítésre alkalmas kamera kerül elhelyezésre 2016. augusztus 31-ig, az 1. körletre nyíló folyosórészt megfigyelő kamera időközben pedig felszerelésre került.”

3. Számolják fel a munkáltatás előtt és után folytatott motozásra nézve az etnikai hovatartozás és fogvatartotti magatartásra alapozott szelekciót. Ennek érdekében javasoljuk az intézet parancsnokának, hogy hozzon létre rotációs rendszerű kiválasztást biztosító szabályozást, és biztosítsa a motozás során előforduló megalázó bánásmód felszámolását.

A BVOP válasza: „A BVOP ellenőrzése a motozások tekintetében azt az eljárásrendet tapasztalta, amit a MHB javaslata megfogalmazott. Az előjáró rendszeres ellenőrzései folyamatosan biztosítják a jogszerű végrehajtást.”

4. Javasoljuk, hogy térjen vissza az intézet a korábbi állapothoz a speciális egység tagjainak öltözéke tekintetében, és szüntesse meg a maszk viselését, valamint biztosítsák a személyi állomány tagjainak beazonosíthatóságát az azonosító számok folyamatos viselésének előírásával.

A BVOP válasza: „A BVOP ellenőrzése megállapította, hogy a MHB észrevételeire tekintettel az Intézet parancsnoka felülvizsgálta korábbi rendelkezését a műveleti csoport tagjainak kámsza viselésével összefüggésben. A műveleti csoport tagjai a továbbiakban kizárólag az Intézet területén kívül, előállítás, szállítás, illetve egyéb fokozott biztonsági kockázatú feladatok végrehajtása során viselhetnek kámszát.”

5. A minimális borosta ne legyen alapja informális szankcionálási gyakorlatnak, a szabad levegőn tartózkodás jogszabályban előírt időtartama ennek okán semmiképp ne csökkenjen.

A BVOP válasza: „A BVOP ellenőrzése alatti beszélgetések során a fogvatartottak nem tudtak olyan esetről, hogy a felügyelet bárkivel szemben is megtagadta volna a szabad levegőn tartózkodást, vagy annak idejét lecsökkentette volna. A fogvatartottak elmondták, a szabad levegőn tartózkodásra levihetik a mobiltelefonjukat, könnyíthetnek az öltözéken, illetve sportolhatnak is.”

6. Biztosítsák az érdemi pszichológiai terápiát a gyógyító-terápiás részlegben elhelyezett és az arra szoruló fogvatartottak számára.

Az intézet parancsnokának válasza: „Az intézet pszichológusáról tett észrevételeiket, a szakmai leterheltségét érintően köszönöm. Tudatába vagyok annak, hogy a 700 főt is meghaladó fogvatartotti állomány ellátáshoz kevés az egy pszichológus státusz. Mindent megteszek annak érdekében, hogy a létszám a közeljövőben növekedjen.”

7. Biztosítsák, hogy a főorvos tisztelettel és kellő gonddal foglalkozzon a fogvatartottak panaszaival, kezelést, vizsgálatot ne tagadjon meg a hozzá forduló fogvatartottaktól.
8. Biztosítsák, hogy a fogvatartottak minden esetben a lehető legrövidebb időn belül hozzájussanak a kért fájdalomcsillapítóhoz, görcsoldóhoz.

A BVOP válasza szerint „*az Intézetben folyamatos az ápolói jelenlét, a sürgősségi egészségügyi ellátás lehetősége a nap bármely szakaszában adott, az ápoló bármikor néhány percen belül elérhető, szakszerű ellátásban részesíti a beteget.*”

9. Javasoljuk, hogy emeljék a cukorbeteg fogvatartottaknak adott tesztcsíkok számát, hogy ezzel lehetővé váljon a folyamatos vércukorszint-mérés.

A BVOP válasza szerint „*az Intézetben biztosított a folyamatos vércukorszint mérés.*”

10. Javasoljuk, hogy az őrszemélyzetnél legyenek elérhetők az asztmapumpák, hogy roham esetén ne járjon késedelemmel az egészségügyi részlegről történő beszerzés.

A BVOP válasza: „*Az asztma terápiában alkalmazott befújásos készítmények esetében az adagolás ajánlott gyakoriságának túllépése akár életveszélyes szívritmuszavart is eredményezhet, amelynek észlelésére és ellátására a felügyelet szakmailag nem kompetens. [...] Fentiekre tekintettel orvosszakmai szempontból nem indokolt a javaslatnak megfelelő eljárásrend kialakítása.*”

11. Az intézet anyagi lehetőségeinek függvényében folytassák a zárkák felújítását annak érdekében, hogy minden zárkában elkülönített WC álljon rendelkezésre. A fegyelmi körlet zárkáiban biztosítsanak elfogadható körülményeket.

A BVOP válasza: „*A MHB javaslatával egyetértve a BVOP ellenőrzése megállapította, hogy az Intézet a felújítási munkákat folyamatosan, ütemezetten végzi. A WC-k elkülönítése 16 zárkában megtörtént, 2016. december 31-re a munkálatok befejeződnek. Ennek eredményeként valamennyi – több fogvatartott elhelyezésére szolgáló – zárkában elválasztott WC lesz kialakítva. Az ellenőrzés során megállapításra került, hogy a felújított zárkák mellékhelyiségének szellőzése a külvilág felé történik, valamint folyik a fegyelmi körlet zárkáinak teljes felújítása.*”

12. A felújítás során biztosítsák a megfelelő fűtést a zárkákban, valamint azt, hogy a zárkákban elhelyezett, leromlott állapotú tárgyak ne veszélyeztessék a fogvatartottak testi épségét. Azokat cseréljék le, illetve az anyagi lehetőség függvényében újítsák fel, rögzítsék.

A BVOP tájékoztatása szerint „*A felújított zárkákban a szekrények javítása, azok falhoz rögzítése megtörtént. A többi zárkában a szekrények rögzítése a munkálatok elvégzése során kerül végrehajtásra.*”

13. A papírzem WC-jét haladéktalanul újítsák fel, hozzák elfogadható higiéniai állapotba.

A BVOP tájékoztatása szerint „*a papírzem WC-jének felújítása megtörtént, annak higiéniai állapota megfelelő.*”

14. Lehetőség szerint minél előbb vezessék be a meleg vizet a zárkákba. A folyamatos melegvíz-ellátás biztosításáig megfontolásra javasoljuk a délutáni/esti automatikus melegvíz-osztás bevezetését.

A BVOP válasza: „*A fogvatartottak részére az Intézet biztosítja a vízforraló bérletének, illetve saját tulajdonú vízmelegítők vásárlásának és használatának lehetőségét.*”

15. A kis rabomobilokat alakítsák át annak érdekében, hogy biztonságos legyen a fogvatartottak szállítása.

A BVOP válasza: *„A régi kis rabszállító gépjárművek cseréje folyamatos az új, a javaslatnak megfelelő, biztonsági övvel felszerelt gépjárművekre. 2016. július 4-én és augusztus 8-án 2 db cseréje valósult meg.”*

16. Lehetőség szerint érvélik el a papíruzemet üzemeltető Vajda Papír Kft-nél, hogy biztosítsanak az egészségkárosodást hatékonyan megelőző pormaszkokat minden ott dolgozó fogvatartott számára.

A BVOP válasza: *„a Vajda Papír Kft-nél az egészségügyi és munkavédelmi szabályoknak megfelelő pormaszkokat alkalmaznak, azt dokumentált módon biztosítják a fogvatartottak részére, használatukat megkövetelik a dolgozó fogvatartottaktól.”*

17. Biztosítsák a megfelelő mennyiségű ételt a dolgozó fogvatartottak számára, a munkából való visszatérésüket követően pedig biztosítsák, hogy elegendő idejük legyen a tisztálkodásra, mosásra, étkezésre és szabad levegőn tartózkodásra.

A BVOP válasza: *„A fogvatartottak ételmezése az Intézetben a hatályos jogszabályi előírásokban és közjogi szervezetszabályozó eszközökben foglalt normáknak minden esetben megfelel.”*

18. Javasoljuk, hogy nyújtsanak részletes tájékoztatást a fogvatartottaknak az intézet által fogantatosított, munkadíjból való levonásokról havi rendszerességgel.

A BVOP válasza: *„A fogvatartottak az elszámolt munkadíjukról a jogszabályoknak megfelelően havonta kimutatást kapnak.”*

A BVOP teljes válaszlevelét csatoljuk a jelentéshez, annak záró fordulata szerint: *„A MHB jelentéseiben megfogalmazott megállapításokat értékelve szükségesnek tartom továbbra is a zsúfoltság csökkentését, az elhelyezési körülmények javítását, a fogvatartottakkal való bánásmóddal kapcsolatos érzékenyítő programok megszervezését, a munkáltatás, foglalkoztatás kiterjesztését, a kulturális programok számának növelését, a reintegrációs tevékenység hatékonyságának növelését, valamint az ezzel kapcsolatos kommunikációt a civil társadalom felé.”*